Tillväxt- och regionplaneförvaltningen

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2020-12-03

TRN 2020–0148

Handläggare:
Susanne Skärlund

Tillväxt- och
regionplanenämnden

En framtidsanalys - i spåren av Covid-19

Ärendebeskrivning

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutade 2020-06-15 (TRN 2020-0148) att ge tillväxt- och regionplaneförvaltningen i uppdrag att initiera en framtidsanalys i spåren av covid-19 som studerar och analyserar förändrade vanor och beteenden ur ett systemperspektiv, med de risker och möjligheter detta innebär för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster med fokus endast på gods-, gång-, cykel-, flyg- och biltrafik samt långväga tågtrafik som inte berör trafiknämndens eller trafikförvaltningens ansvarsområde.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande, 2020-12-03
Utdrag ur protokollet för tillväxt- och regionplanenämnden, TRN 2020–0001, 5/2020, § 99
Stockholmsregionens utveckling i spåren av Covid-19 - Risker och möjligheter för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster

Förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden föreslås besluta följande:

1. Framtidsanalysen Stockholmsregionens utveckling i spåren av Covid-19. Risker och möjligheter för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster, TRN 2020–0148, läggs till handlingarna och med denna rapport och förvaltningens tjänsteutlåtande anses tillväxt- och regionplaneförvaltningen ha fullföljt uppdraget i överenstämmelse med nämndens beslut (TRN 2020–0001, protokoll 5/2020, §99).

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning

Framtidsanalysen redovisar risker och möjligheter för näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster i ett systemperspektiv. Några områden har identifierats som bedöms vara särskilt viktiga att bevaka och följa.

Det är viktigt att löpande följa utvecklingen och pandemins påverkan på länet för att kunna vidta åtgärder vid behov. Fortsatt utveckling av en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion kräver en stark och målinriktad samverkan mellan regionens aktörer. Analyser och slutsatser i denna framtidsanalys är förvaltningens egna. De är *inte* av Region Stockholm beslutade ståndpunkter.

Bakgrund

Utgångspunkt för arbetet är Region Stockholms styrdokument, såsom Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS 2050), tillhörande strategier, lägesrapporter och nyhetsbrev som tagit fram under pandemin. Underlag för analysen är även relevanta kunskaps- och planeringsunderlag samt externa omvärldsanalyser. Dialog har skett med regionledningskontoret och med trafikförvaltningen.

Framtidsanalysen redovisar risker och möjligheter för näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster i följande systemperspektiv:

- Coronakrisens effekter på folkhälsan ur ett arbets- och bostadsmarknadsperspektiv
- Digital omställning, ökad konkurrenskraft, stärkt mobilitet och tillgänglighet - för en attraktiv Stockholmsregion i spåren av Covid-19
- Grön omställning - för en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion i spåren av covid-19

Det är viktigt att löpande följa utvecklingen och pandemins påverkan på länet för att kunna vidta åtgärder vid behov. Fortsatt utveckling av en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion kräver en stark och målinriktad samverkan mellan regionens aktörer och bör tas vidare inom befintliga och kommande nätverk och kontaktytor med näringsliv, kommuner, myndigheter, akademi och civilsamhället. Följande områden bedöms vara särskilt viktiga att löpande följa utvecklingen inom:

- Segregation och folkhälsa
- Digitalisering och innovation
- Hållbar kompetensförsörjning
- Internationell tillgänglighet
- Goda finansiella förutsättningar

Analyser och slutsatser i denna Framtidsanalys är förvaltningens egna. De är *inte* av Region Stockholm beslutade ståndpunkter.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet
Beslutet bedöms inte innebära några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Miljökonsekvenser av beslutet
I enlighet med Region Stockholms miljöpolitiska program, Miljöprogram 2017–2021, har hänsyn till miljön beaktats och det bedöms att en särskild miljökonsekvensbedömning i detta ärende inte är relevant.

Hanna Wiik
Förvaltningschef

Susanne Skärlund

Stockholmsregionens utveckling i spåren av covid-19

Risker och möjligheter för regionens näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster

Region Stockholm

Sammanfattning och slutsatser

Coronapandemin har fått mycket stora konsekvenser för Stockholmsregionen. För att regionen ska fortsätta att vara attraktiv för investeringar, företagsetableringar och människorna i länet behövs fokus på digitalisering, grön omställning och folkhälsa.

Stockholmsregionen är en av Europas snabbast växande och mest konkurrenskraftiga storstadsregioner med stor betydelse för både Sveriges och EU:s utveckling. För att stärka regionens näringsliv, tillväxt och internationella ställning i spåren av coronapandemin behöver kompetensomställning ske inom flera branscher, elkraftförsörjningen säkras, bredbandsutbyggnaden fullföljas, den internationella tillgängligheten prioriteras och en hållbar bostadsförsörjning möjliggöras.

Coronapandemin påverkar människors rörelse- och boendemönster med bland annat ökat digitalt distansarbete och ett förändrat resande, vilket intensifierar trender med bäring på digitalisering, transportsektor, fastighets- och bostadsmarknad. Utvecklingen av nya teknologier möjliggör en grönare omställning med nya konkurrensfördelar. Det gäller till exempel regionens fordonsindustri och dess många underleverantörer, som är en nyckelsektor för grön omställning och Sveriges största exportnäring. EU:s regionalfondsprogram blir särskilt viktiga för att kunna stötta och stärka regionens näringsliv samt gynna tillväxt och grön omställning, till exempel inom smart specialisering och digitalisering.

Stockholmsregionen har drabbats hårdast i landet av coronapandemin med konkurser och arbetslöshet som följd. Inom flera av de branscher som drabbats mest utgör unga personer och personer med utländsk bakgrund en stor del av de anställda. En försvagad arbetsmarknad riskerar att öka segregationen i samhället, såväl i Sverige som övriga världen, med konsekvenser för människors försörjning och boende, trygghet och hälsa.

Uppdraget

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutade 2020-06-15 (TRN 2020-0148) att ge tillväxt- och regionplaneförvaltningen i uppdrag att initiera en framtidsanalys i spåren av covid-19 som studerar och analyserar förändrade vanor och beteenden ur ett systemperspektiv med de risker och möjligheter detta innebär för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster med fokus endast på gods, gång, cykel- flyg- och biltrafik samt långväga tågtrafik som inte berör Trafiknämndens eller Trafikförvaltningens ansvarsområden.

Utgångspunkt för arbetet är det regionala utvecklingsperspektivet samt Region Stockholms styrdokument Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS 2050) med tillhörande strategier samt externa omvärldsanalyser, kunskaps- och planeringsunderlag. Trafikförvaltningen har bidragit med underlag avseende pandemins effekter på kollektivtrafiken.

Analyser och slutsatser i denna Framtidsanalys är tillväxt- och regionplaneförvaltningens egna och *inte* av Region Stockholm beslutade ståndpunkter.

Fortsatt kraftsamling - nästa steg

Det är viktigt att Tillväxt- och regionplanenämnden löpande följer utvecklingen och pandemins påverkan på länet och kan vidta åtgärder vid behov. Den initierade framtidsanalysen ger en samlad, sektorsövergripande beskrivning och en framåtblickande ansats med både kort och långt perspektiv. Fortsatt utveckling av en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion kräver en stark och målinriktad samverkan mellan regionens aktörer och bör tas vidare inom befintliga och tillkommande nätverk samt kontaktytor med branscher, näringsliv, kommuner, myndigheter, akademi med flera.

Följande områden är särskilt viktiga att löpande bevaka:

- Segregation och folkhälsa: Risk för ökad polarisering och sämre folkhälsa till följd av arbetslöshet och bostadssegregation.
- Digitalisering och innovation: Stimulera till att omstarten i näringslivet sker med digital transformation, grön omställning och ökad innovation i näringsliv och offentlig sektor.
- Hållbar kompetensförsörjning: för att regionens branscher ska vara internationellt konkurrenskraftiga och arbetslösheten minska.
- Internationell tillgänglighet: för att säkra regionens och landets konkurrenskraft och globala ställning.
- Bidra till goda finansiella förutsättningar och rikta stöd till beslutade prioriterade områden som gör mest nytta för länets tillväxt.

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser..... 2

1. Coronakrisens effekter på folkhälsan ur ett arbets- och bostadsmarknadsperspektiv..... **5**

2. Digital omställning, ökad konkurrenskraft, stärkt mobilitet och tillgänglighet - för en attraktiv Stockholmsregion i spåren av covid-19 ..... **9**

3. Grön omställning - för en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion i spåren av covid-19 ..... **13**

Bilaga 1: Kartor, diagram och statistik 19

Bilaga 2: Omvärld med covid-19 perspektiv 35

1. Coronakrisens effekter på folkhälsan ur ett arbets- och bostadsmarknadsperspektiv

Pandemin riskerar att försämra folkhälsan och öka polariseringen i samhället då lågkonjunkturens effekter på arbets- och bostadsmarknaden slår hårt mot utsatta grupper.

Covid-19 har hittills drabbat sociodemografiska grupper på olika sätt. Äldre personer, män, individer med sämre socioekonomiska förutsättningar, individer födda i vissa länder och boende i vissa bostadsområden har drabbats hårdare än andra. Analyser visar att inkomst är den socioekonomiska variabel som förklarar mest variation i covid-19-dödlighet i befolkningen i Stockholms län under våren 2020. Hushållsstorlek och trångboddhet tycks spela viss roll för sambandet med inkomst men en påtaglig skillnad mellan inkomstgrupper kvarstår även efter kontroll för dessa och andra faktorer.[1]

Att kunna försörja sig och sin familj är grundläggande för en god hälsa och därför är yrkesarbete och studier viktiga förutsättningar för folkhälsan. Pandemins effekter på arbetslösheten slår hårt mot redan utsatta grupper med svag ekonomi. Det finns risk för ett mer polariserat samhälle och sämre folkhälsa på grund av minskade försörjningsmöjligheter för lågkvalificerad arbetskraft, förstärkt boendesegregation, ökad trångboddhet och otrygghet.

De som drabbas hårdast av arbetslöshet är främst unga och utrikes födda,[2] för vilka vuxenlivet senareläggs då de inte har råd att skaffa egen bostad och kön till hyresrätt är lång. Redan före pandemin utgjorde i riket cirka 260 000 arbetslösa personer den grupp som historiskt sett har haft svårt att ta sig in på den svenska arbetsmarknaden. Gruppens vanliga ingångsbranscher har drabbats hårt av samhällets nedstängningar med förändrade rese- och arbetsmönster till följd av pandemin.

Distansarbete i hemmet ställer nya krav på arbetsgivare[3] och kan påverka hälsan negativt på grund av social och professionell isolering, sämre fysisk arbetsmiljö och risk för ökad utsatthet för missbruk och våld i nära relationer. Men distansarbete och digitalisering innebär också att människor blir mindre bundna till en viss geografisk plats och mindre beroende av dagliga resor. Livssituationen blir mer flexibel, ett minskat pendlande frigör mer tid till andra aktiviteter och man kan till exempel vistas utomhus i större utsträckning. Närheten till rekreation och attraktiva miljöer i regionen är en positiv livsmiljöfaktor. Ett ökat intresse för naturen och tillgång till tätortsnära rekreation kan ses i spåren av pandemin, vilket främjar folkhälsan och kan utveckla viktiga grönområden och ekosystemtjänster.

Det är inte möjligt att med säkerhet bedöma hur pandemins konsekvenser för arbetsmarknaden kommer att se ut på lång sikt och redan innan pandemin visade prognoser

[1] https://www.folkhalsoguiden.se/globalassets/verksamheter/forskning-och-utveckling/centrum-for-epidemiologi-och-samhallsmedicin/folkhalsoguiden/rapporter-och-faktablad/rapport-2020.10-socioekonomiska-faktorer-och-covid-19-i-stockholms-lan_november-2020_.pdf

[2] **Bilaga 1** bild 2, 4, 5

[3] Folkhälsomyndigheten, Påverkar covid-19-pandemin befolkningens psykiska ohälsa? 2020

på en viss ökning av arbetslösheten på sikt men krisen har accelererat arbetslöshetssiffrorna och effekterna på arbetsmarknaden förväntas bli långvariga. Det är dock sannolikt att den matchningsproblematik som fanns innan utbrottet av covid-19 finns kvar.

I de prognoser för Stockholmsregionen som presenterats före krisen kommer efterfrågan på arbetskraft att öka med 600 000 personer till år 2050 och främst drivas av den tillväxt som är länkad till den demografiska utvecklingen. En förändring till en mer kunskaps- och humanintensiv tjänstemarknad med en ökad automatisering och digitalisering förväntas[4]. Pandemin har påskyndat strukturomvandlingen i samhället, där digitaliseringen ersätter vissa aspekter av samhälls- och arbetsmässiga funktioner.[5] Med en väl utvecklad digital infrastruktur i länet som nyttjas av flertalet företag skapas goda förutsättningar för omställning.

Näringslivet i regionala stadskärnor kan stärkas och öka i omsättning till följd av pandemin och restauranger och andra branscher i ytterområden och förorter har fått ett uppsving då många arbetar hemma, vilket har ökat företagens anställningsbehov. Det gäller både regionala stadskärnor och andra centrumbildningar utanför den centrala regionskärnan i Stockholms innerstad. Restaurangnäringen och flera butiker i den centrala regionkärnan har en nedgång i kundunderlag och arbetstillfällen har försvunnit.

Hållbar kompetensförsörjning är avgörande för näringslivets tillväxt och konkurrenskraft och efterfrågan på kompetens kommer med största sannolikhet att accelerera av den teknikdrivna strukturomvandlingen till följd av covid-19. Den beräknas öka på samtliga utbildningsnivåer men särskilt inom yrken med krav på gymnasieutbildning. Efterfrågan gäller framförallt yrkesutbildningar och yrken där teoretisk specialistkompetens på högskolenivå är ett krav. Regionen behöver därför även fortsatt främja innovations- och företagssystemet för att höja kompetensen på arbetsmarknaden och bidra till ett livslångt lärande.

Genom Kompetensarena Stockholm och Stockholmsregionens kompetensråd samlar Region Stockholm länets aktörer på ledningsnivå för att forma en samsyn på de utmaningar och strategiska lösningar som är mest angelägna för regionens arbetsmarknad och kompetensförsörjning under de närmaste åren, inte minst kopplat till covid19-pandemin. Samarbetet ska utmynna i rekommendationer till aktörerna inom arbetsmarknaden och utbildningsområdet om hur matchningen av kompetens och omställningsmöjligheter kan förbättras så att länets kompetens tas tillvara i enlighet med Stockholmsregionens utvecklingsstrategi, RUFS 2050.

Genom kompetensarenans arbete kommer Stockholmsregionen att stå bättre rustad i kommande kriser på arbetsmarknaden och möjligheterna att snabbt ställa om samverkansinsatser inom kompetensförsörjning kommer att öka.

[4] Kompetensförsörjning i Stockholms län 2050. TRF 2018:8
[5] https://www.chamber.se/rapporter/omstartskommissionen-ideer-for-ett-starkare-sverig.htm

Risker och möjligheter – arbetsmarknad och kompetensförsörjning

- **Det finns risk för att Stockholmsregionen missgynnas vid fördelningen av Socialfondsmedel** (ESF+,cirka 283 miljoner euro) för nationella arbetsmarknadspolitiska insatser då en större andel av medlen riskerar att riktas till att säkerställa likvärdig service i övriga Sverige och inte i Stockholmsregionen. Den stora utsatta grupp i Stockholmsregionen och med störst behov av arbetsförmedlingens stödinsatser kan som en konsekvens av detta drabbas mer negativt än i andra regioner, vilket försvårar inträdet eller återinträdet på arbetsmarknaden för dessa individer.
- **Region Stockholm kan mobilisera** i samverkan med Strukturfondspartnerskapet i Stockholmsregionen och bidra till att regionala aktörer kan driva sina återhämtnings- och utvecklingsprojekt med finansiering av relevanta EU-fonder och instrument.
- **Ta tillvara utrikes föddas kompetens och arbetskraft** genom insatser som möjliggör inträde på arbetsmarknaden. Exempelvis skulle jobb- och utbildningsmässan Bazaren kunna utvecklas med lokal, digital och nischad närvaro utöver den ordinarie mässan, som har fokus på hela regionens kompetensförsörjning. Projektet HOSP (Hälso- och sjukvårdspersonal) skapar förutsättningar för utlandsutbildad hälso- och sjukvårdspersonal från land utanför EU/EES att erhålla svensk legitimation som läkare, sjuksköterska och tandläkare. Region Stockholm kan underlätta validering genom att samordna och tydliggöra valideringsprocessen för individer samt främja projekt med exempelvis språkstödsinsatser för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden.
- **Etablering av ett Teknikcollege** pågår i Stockholmsregionen pågår och syftar till att öka status och kvalitet på industrirelevanta utbildningar i samarbete mellan företag, kommuner och utbildningsanordnare för att säkerställa industrins tillgång på rätt kompetens. Ett teknikcollege skulle bidra till arbets- och utbildningstillfällen och minska bristen på teknikkompetens i regionens företag.
- **Talangattraktion** är en central insats för att underlätta för kvalificerad, utländsk arbetskraft att etablera sig i regionen. Initiativet genomförs i samverkan med Stockholms stads International House och ska bidra till att säkra tillgången på spetskompetens inom viktiga områden, såsom digitalisering och artificiell intelligens (AI).
- **Nya möjligheter till ingångsjobb för lågkvalificerad arbetskraft** kan uppstå i effekterna av pandemin, till exempel inom taxibranschen, som kör ut covid-19 tester till invånare liksom den ökande näthandeln med hemkörning av varor och postorderhantering när arbetstillfällen i stora butiker minskar på grund av färre fysiska kundbesök. Här är det dock viktigt att verka för effektiva och klimatvänliga varutransporter.
- **Hälso- och sjukvården genomför extraordinära insatser under pandemin** och behoven att tillgodose regionens olika sjukvårdskompetenser är stora. Arbetssituationen är krävande och det är viktigt att kunna behålla befintlig personal och samtidigt kunna rekrytera nya medarbetare. Region Stockholms utbildningsuppdrag att tillhandahålla verksamhetsförlagda

utbildningsplatser (VFU) är mycket viktig för att nyutbildad hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna komma i arbete.
- **Regionens aktörer behöver noga följa utvecklingen**, med fokus på olika socioekonomiska grupper och inomregionala skillnader.

Risker och möjligheter – bostadsmarknad

- **Det är angeläget att planerade investeringar i infrastruktur genomförs** då det får effekter för bostadsbyggandet (ex objekt kopplat till Stockholmsförhandlingen och Sverigeförhandlingen). Lägre bostadsbyggande och framskjutna investeringar i spåren av covid-19 leder till sämre tillväxt för regionen.
- **Kommuner och byggaktörer behöver i större utsträckning anpassa bostadsbyggandet till efterfrågan** och lågkonjunktur med lägre köpkraft kan medföra att bostadsproducenterna effektiviserar bostadsproduktionen och erbjuder ett bredare utbud av bostäder så att fler har råd att köpa nyproducerade bostäder. Lägre markpriser skulle också kunna öka möjligheterna att bygga nya, billigare bostäder. Ett tydligare folkhälsoperspektiv är viktigt vid planering av bostäder och även kontor.
- **Tidigare bedömningar om regionens framtida bostadsbehov behöver aktualitetsprövas** och Region Stockholms analyser om hushållens förmåga att efterfråga bostäder utifrån behov i olika områden är ett värdefullt underlag, som kan behöva bedömas och uppdateras utifrån den nya situationen.
- **Förenklade byggregler:** Boverket har av regeringen fått i uppdrag att analysera hur befintliga regler och styrmedel påverkar förutsättningarna för omvandling från kontor till bostad.[6] Offentlig sektor har ett stort ansvar för att förhindra att olika regler inte hindrar ombyggnad av lokaler till bostäder.
- **En möjlig grön våg** med möjligheten att arbeta digitalt och bo ”var som helst” kan öka förutsättningar för perifera delar av länet att stärka underlag för service och kan förstärkas av digitala satsningar. Omställningen till att arbeta mer på distans kan vidga arbetsmarknaden och öka chansen att kunna rekrytera kompetens utanför den centrala bostadsmarknaden.

[6] https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/mojligheten-att-omvandla-lokaler-till-bostader-ska-utredas/

2. Digital omställning, ökad konkurrenskraft, stärkt mobilitet och tillgänglighet - för en attraktiv Stockholmsregion i spåren av covid-19

Pandemin riskerar att få stora konsekvenser för regionens attraktivitet. För att Stockholmsregionens konkurrenskraft och internationella ställning ska bibehållas och stärkas behöver kompetensen på arbetsmarknaden höjas, den internationella tillgängligheten prioriteras och en hållbar bostadsförsörjning säkras. Med nya rörelse- och boendemönster i spåren av covid-19 påverkas utbud och efterfrågan i de regionala stadskärnorna och i den centrala regionkärnan där handel, hotell och restaurangnäring drabbas hårt. I kontorstäta fastighetskärnor står fastighetsmarknaden inför en omställning av kontorsytor.

Den digitala omställningen öppnar upp för utveckling av nya teknologier, innovationer och företag i Stockholmsregionen, vilket innebär nya konkurrensfördelar och affärsmöjligheter. I den regionala utvecklingsstrategin, RUFS 2050, identifieras sju styrkeområden där näringslivet ligger i framkant: life science, informations- och kommunikationsteknologi (IKT), högspecialiserad industriell tillverkning, miljöteknik, finanssektorn, kulturella och kreativa näringar (KKN) samt besöksnäringen. Tjänstesektorn är den bransch som växer starkast och står stark i de globala värdekedjorna.[7]

Stockholmsregionen kommer på tredje plats i Europa när det gäller antalet huvudkontor och har flest i en jämförelse med övriga nordiska huvudstadsregioner[8]. Det bidrar till Stockholmregionens och hela Sveriges konkurrenskraft och är en viktig nationell tillgång. Exempel på globala företag som har huvudkontor i regionen är IT-och telekombolag som Ericsson och IBM.

För att svenska företag ska vara attraktiva arbetsgivare för kvalificerad utländsk arbetskraft och det svenska näringslivet vara framgångsrikt även i denna nya tid behöver svenska företag ta tillvara digitaliseringens möjligheter. Det är viktigt att små och medelstora företag, bland annat underleverantörer till exportföretag, klarar av den tekniska omställningen med digitalisering, automatisering, robotisering, elektrifiering av fordonsflottan och e-handel. Risken är annars att dessa företag tappar konkurrenskraft och slås ut, vilket medför ökad arbetslöshet och minskad export för regionen.

Regionens tillgänglighet – flyg och tåg är avgörande för Sveriges och Stockholmsregionens ekonomi och konkurrenskraft.

Norden och Stockholmsregionen är perifera delar av Europa och övriga världen och internationell flyg- och tågtillgänglighet är strategiskt avgörande för Stockholmsregionens och Sveriges ekonomi och konkurrenskraft. Det är nödvändigt med direktflyg till

[7] Export och globala värdekedjor, Region Stockholm (publiceras under våren 2021)
[8] Det Globala Stockholm - en kartläggning av multinationella företag med huvudkontor i Norden och Stockholmsregionen. TRN 2019–0077

och från Stockholm-Arlanda, som är landets nav för internationell tillgänglighet, globala värdekedjor och högvärdigt gods. Hot om nedläggning av SAS och Norwegian påverkar konkurrenskraften negativt och är särskilt problematiskt avseende strategiskt viktiga men mer avlägsna destinationer som till exempel USA:s västkust och tillväxtmarknaderna i Asien.

Risken blir att andelen globala huvudkontor i regionen minskar i takt med att regionens nav för internationellt flyg minskar[11]. Samverkan i befintliga nätverk, såsom Connect Sweden och samarbetet i Östra Mellansverige (ÖMS), kan stärkas och nya samverkansinitiativ kan behöva skapas för att värna Sveriges och Stockholmsregionens internationella tillgänglighet.

Även reseförbindelserna till Oslo och Helsingfors behöver utvecklas. Med tågprojektet Oslo-Stockholm2.55 ökar tillgängligheten mellan två innovationsstarka nordiska huvudstäder, vilket skapar starkare förutsättningar för långsiktig samverkan och ökad attraktionskraft. Liknande samverkansformer för färjetrafiken bör utredas.

Hållbar omställning och innovationskraft – för en konkurrenskraftig region

Digitalisering och nätkapacitet gör det möjligt att effektivisera och förbättra länets tekniska försörjningssystem och i Stockholmsregionen finns många innovationssatsningar som möjliggör detta. Till exempel är Urban ICT Arena en öppen testbädd och på denna samverkansarena i Kista kan digitaliseringens möjligheter utvecklas, testas och visas upp i en urban miljö. Akademi, näringsliv och offentlig sektor utvecklar tillsammans nya digitala lösningar för framtidens samhälle och näringsliv. Bland deltagarna finns globala företag såsom ABB, Ericsson och IBM tillsammans med KTH, RISE ICT, Stockholms universitet, Region Stockholm och Stockholms stad. Ett av utvecklingsområdena är urban mobilitet med självkörande och uppkopplade fordon.

Små och medelstora företag har inte samma förutsättningar att satsa på omställning och innovation som större företag och huvuddelen av Stockholmsregionens företag är små och medelstora. Dessa företag är ofta viktiga underleverantörer till de större produktionsföretagen och genererar dessutom betydande skatteintäkter. Risken är att dessa företag inte klarar den globala konkurrensen och försvinner från marknaden.

Besöksnäringen har de senaste åren vuxit till en betydande näring för Sveriges och Stockholmregionens ekonomiska utveckling och attraktivitet och är en viktig arbetsmarknad för många med lägre utbildningsnivå. Under pandemin har besöksnäringens många små företag drabbats hårt av restriktioner och det är viktigt med insatser för att stödja näringens överlevnad. Branschens små företag är starkt beroende av förutsägbarhet för att våga investera och anställa. Ofta upplevs regelverken som ett hinder, till exempel regler om sjuklöner och tillsynsavgifter.

Digital transformation och nya innovativa affärsmodeller behöver utvecklas för att branschen ska bli mer robust och hållbar. Baserat på internationell forskning beskriver Mittuniversitetet tre tänkbara scenarier för turismen efter corona. Ändrade resmönster är svåra att förutspå men det finns en inriktning mot ett mer lokalt, inhemskt resande och fokus på friluftsliv. Detta möjliggör en mer långsiktigt hållbar näringsutveckling för både klimat och entreprenörer.

Tillgången till bredband är avgörande för digital transformation och de regionala bredbandskoordinatorerna har en nyckelroll i att bidra till en effektiv utbyggnad och uppnå bredbandsmålen. Uppdraget är att identifiera hinder för utbyggnad, analysera möjliga lösningar och bidra till en god samverkan mellan aktörerna i utbyggnaden. Regeringen har nyligen beslutat om fortsatt stöd till regionala bredbandskoordinatorer.[9]

Omställning på fastighetsmarknaden i spåren av covid-19

Coronapandemin har bidragit till att flera branscher överväger att göra distans- och hemarbete till ett mer permanent inslag. Detta kan innebära att fastigheter för arbete och handel istället kan användas till bostäder. Omställningen av kontorsytor till bostäder kan öka i takt med ökad flexibilitet på arbetsmarknaden.

I de fall pandemin leder till att kontor omvandlas till bostäder kan detta leda till en mer diversifierad bebyggelse med ökad blandning av natt- och dagbefolkning. Co-sharing, nya typer av kontorslösningar, flexibel användning av fastigheter med boende, kontor och organisationsverksamhet i samma byggnad växer fram. Vidare spås att andra geografiska lägen kan komma bli mer attraktiva när mindre kontor eller co-office efterfrågas i regionala stadskärnor och i andra områden som tidigare mest har dominerats av bostäder. Bostadsproducenter utvecklar såväl utbud som produktion för att bättre svara mot förändringar i efterfrågan, vilket bidrar till smartare lösningar och effektivitetsvinster.

Risker och möjligheter – digital omställning, ökad konkurrenskraft, stärkt mobilitet och tillgänglighet

- **Den digitala omställningen möjliggör utveckling av nya teknologier**, **innovationer och företag** i Stockholmsregionen, vilket innebär nya konkurrensfördelar. Tjänstesektorn är den bransch som växer starkast i regionen och står stark i de globala värdekedjorna.
- **Satsa på de starka sektorerna i Stockholmsregionen**, såsom life science, informations- och kommunikationsteknologi (IKT), högspecialiserad industriell tillverkning, miljöteknik, finanssektorn, kulturella och kreativa näringar samt besöksnäringen. IKT-branschen (Informations- och kommunikationsteknik) är stor i länet, gynnas av omställningen och kan ge marknadsandelar för regionen då tekniköverföring till nya sektorer som till exempel vård, hälsa, hygien och juridik med mera accelererar.
  Stockholm-Uppsalaregionen är Sveriges största life Science kluster och samlar hälften av det svenska näringslivet inom life science. Stockholmsregionen har stark kompetens och utvecklar läkemedel, diagnostik och medicintekniska produkter med en rad snabbväxande företag, varav ca 300 små och medelstora företag. Detta styrkeområde är mycket viktigt för Stockholmsregionens innovations- och attraktionskraft.
- **Regionens fordonsindustri** och dess många underleverantörer utgör en nyckelsektor för grön omställning och Sveriges största exportnäring. Region Stockholm driver tillsammans med KTH projektet Fordonsdalen Stockholm som samverkar för en omställning till mer hållbara och digitala produkter och

[9] https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/11/fortsatt-stod-till-regionala-bredbandskoordinatorer/

tjänster samt affärsmodeller. En viktig del av projektet är tillgängliggörandet av regionens samlade forsknings- och innovationsresurser genom delningsarenor, framförallt för små och medelstora företag.

- **Stärk och ta tillvara Stockholmsregionens ledande position som ett tech-nav** där IT-sektorn är en viktig bransch för en hållbar omställning i stora delar av näringslivet. Många branscher och industrier växer ihop med IT, tech och telekom och Stockholmsregionens framstående position är en mycket värdefull tillgång för regionens övriga företag.
- **Skapa affärsmöjligheter genom innovativa lösningar** och stötta samverkansformer mellan akademin, innovationsaktörer, näringslivet och offentlig sektor för att omsätta innovativa lösningar i verksamhet, accelerera omställningen och skapa affärsmöjligheter. Kompetenshöjande insatser för ökad kunskap om innovationsfrämjande upphandlings- och samverkansmetoder behövs. Kan finansieras genom Vinnova och EU:s program för innovation till exempel [10].
- **Förstärk den gemensamma internationella marknadsföringen** genom strategiska åtgärder i samverkan med berörda aktörer för att förstärka Stockholmsregionens attraktivitet för företagsetableringar och som affärsresemål. Exempelvis som en hub för informations- och kommunikationsteknologi (IKT), tech, digitalisering och life Science.
- **Effektivisera och förbättra länets tekniska försörjningssystem** genom de många innovationssatsningar som möjliggör detta. Region Stockholm fortsätter att lyfta problemen med nätkapacitet på nationell nivå och i samverkansforum. Regionen Stockholm är en aktiv part i utbyggnationen av länets laddinfrastruktur [11] och kan bidra med kunskapsunderlag för att få en god spridning och tillgänglighet till infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel.[12]
- **Etablera kraftförsörjningsfrågan som planeringsfråga.** En samordnad planeringsprocess kan minska ledtiderna för förstärkningar av elnätet. till exempel genom att höja kunskapen om kommunernas planeringsprocesser hos nätföretagen, genom bland annat seminarier, samverkansplattformar och vägledningar.
- **Regionala och nationella tillväxtmedel samt ERUF-medel** kan stärka och stötta regionens näringsliv i spåren av covid-19, till exempel inom smart specialisering. Genom regional samordning kan medlen användas effektivt under regionalfondernas programperiod 2021–2027.
- **Stärkt samverkan för näringslivsutveckling** kommer att underlättas genom den kommande Näringslivs- och tillväxtstrategin för Stockholmsregionen. De fyra strategiska inriktningsområdena ska bidra till att stärka den internationella konkurrenskraften och hållbar tillväxt. Strategin utarbetas i bred dialog med regionens aktörer och bidrar till stärkt samverkan och samsyn mellan regionala och lokala aktörer, akademi, offentlig, privat och ideell sektor i det regionala näringslivsfrämjande arbetet.

[10] Upphandlingsmyndigheten, Innovationsupphandling – utvecklar din verksamhet, 2015 https://www.upphandlingsmyndigheten.se/verktyg/publikationer/innovationsupphandling---utvecklar-din-verksamhet/

[11] **Bilaga 1** bild 7

[12] **Bilaga 1** bild 13

- **Kommunicera behoven och utmaningarna för Stockholmsregionens tillväxtarbete.** Fortsätt påverkansarbetet på den nationella nivån för att tilldelas rimliga regionala utvecklingsmedel. Det regionala näringslivsfrämjande tillväxtarbetet kan stärkas genom en ökad tillgång till nationella medel, exempelvis för omställning och digitalisering i små och medelstora företag.
- **Stärk regionalt samverkansarbete för att öka platsers attraktivitet.** En attraktiv plats lockar företag, boende, besökare, investeringar och etableringar. Attraktivitet kan handla om trygghet, välfungerande kollektivtrafik, ett rikt utbud av hotell, restauranger vacker natur och allemansrätt liksom fler former av upplevelser. Aktörssamverkan kan innebära utveckling av besöksanpassade planeringsverktyg för ökad och hållbar mobilitet. En regional samverkan för platsutveckling kan exempelvis handla om att utveckla de regionala stadskärnornas attraktivitet eller ytterligare stärka regionens besöksmål som attraktiva platser.

3. Grön omställning - för en attraktiv och konkurrenskraftig Stockholmsregion i spåren av covid-19

Med pandemin har redan pågående trender med grön omställning intensifierats när människors mobilitetmönster ändras. Utvecklingen medför en viss minskad klimatpåverkan, vilket stärker regionens förutsättning att nå klimatmålen och innebär nya konkurrensfördelar för regionens företag. En region som bidrar till hållbara lösningar på samhällsutmaningar är mer långsiktigt konkurrenskraftig.

Forskning inom mobilitet och beteendeförändring visar tydligt att vi har som störst förmåga till förändrat beteende vid livsomställande tidpunkter. Det bör därför nu finnas stora möjligheter att etablera nya, mer hållbara och effektiva resmönster under och efter pandemin.

Grön forskning, innovation och entreprenörskap - för en konkurrenskraftig och grön region

I tidigare kapitel beskrevs samverkansprojektet Fordonsdalen som ska bidra till grön omställning i fordonsindustrin. På motsvarande sätt driver Region Stockholm projektet Stockholm LifeTech tillsammans med olika forskningsaktörer.[13] Även detta projekt syftar till ett effektivt resursutnyttjande genom att tillgängliggöra forsknings- och innovations-infrastrukturer till regionens små och medelstora life science-företag och därmed påskynda hållbar tillväxt.

[13] https://www.sll.se/verksamhet/Regional-utveckling/Nyheter/2020/032/364-miljoner-till-projekt-inom-teknikutveckling-i-stockholmsregionen/

Grön omställning av transportsystemet

Transportsektorn är en av de sektorer som belastar klimatet mest och svarar för cirka hälften av de totala utsläppen i Stockholms län. För att nå klimatmålen[14] måste länets transportsektor minska utsläppen till 1,1 miljon ton år 2030, vilket motsvarar en minskning med 70 procent jämfört med 3,7 miljoner ton år 2010 (exklusive flyg- och sjöfartssektorn).[15]

Coronapandemins effekter visar på möjligheterna för grön omställning av transportsystemet till följd av förändrade beteenden och förstärkning av redan pågående trender med minskad klimatpåverkan:

- möjlighet till distansarbete för stora yrkesgrupper
- ökad näthandel, även av dagligvaror.
- minskat resande med flyg och färjetrafik
- utveckling av elflyg och fossilfritt flyg

Negativ klimatpåverkan:

- minskat resande i kollektivtrafiken under pandemin, där bilen tagit flest färdmedelsandelar
- inbromsning för delningsekonomin, däribland inom delad mobilitet

Den senaste tidens diskussioner om brist inom kraftförsörjningen i delar av Sverige handlar om kapacitetsbrist[16]. Problematiken ligger i att den största andelen el produceras i norra delen av Sverige och konsumeras i södra delen och på vissa platser är nätet inte tillräckligt utbyggt för att kunna leverera den effekt som krävs när elbehovet är högt. Ökad elektrifiering ställer också krav på ökad energieffektivisering. Det ökande eleffektbehovet till följd av en snabb elektrifiering riskerar att förvärra kapacitetsbristen i regionen på kort sikt, innan elnätet byggts ut.

Den pågående elektrifieringen av transportsektorn är en viktig pusselbit för omställning till fossilbränslefri mobilitet. Att elektrifiering är en högprioriterad fråga blir tydligt med de nationella satsningar som görs, bland annat med Elektrifieringskommissionen som ska öka tempot på elektrifieringsarbetet och Trafikverkets uppdrag och utlysningar kring elektrifiering och kartläggning av vita vägsträckor.

Omstartskommissionen, som drivs av Stockholms Handelskammare för att göra Sverige starkare efter coronakrisen, identifierar luckor i stödet till elektrifieringen av transportsektorn, bland annat till tunga transporter. Kommissionen konstaterar att elnätskapaciteten inte är tillräcklig för att stödja infrastruktur för elfordon och att utbyggnaden av infrastruktur inte sker jämnt över länet.[17] [18]

[14] Klimatfärdplanen Region Stockholm: https://www.sll.se/globalassets/4.-regional-utveckling/styrdokument/klimat-fardplan_2019_webb.pdf
[15] https://www.sll.se/globalassets/4.-regional-utveckling/styrdokument/klimatfardplan_2019_webb.pdf s.10
[16] Kapacitetsbrist innebär att elnätets fysikaliska egenskaper begränsar nätets överföringsförmåga.
[17] Regional plan för infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel, 2020 Länk
[18] Kraftförsörjning inom östra Mellansverige, 2020 länk

I rapporten *Kraftförsörjning inom östra Mellansverige*[19] bedöms transporterna stå för ca 60 procent av den tillkommande elanvändningen i Stockholms län, fram till år 2030. Närmare hälften av Sveriges bilar kan vara laddbara om tio år och utsläppen minska med nästan 60 procent, visar en rapport från Handelskammaren[20]. Rapporten understryker behovet av en kraftigt utbyggd infrastruktur där det skulle krävas att Sverige går från dagens 10 300 publika ladd-punkter till ungefär 260 000 för att möta efterfrågan för antalet ladd-bilar år 2030 och vara i linje med EU:s rekommendationer. Länsstyrelsen bedömer att det behövs ca 3200 snabbladd-platser i länet till år 2030.

Region Stockholm deltar i Interreg-projektet EV Energy, som ska bidra till omställningen av transportsektorn i storstadsregionerna, från fossila energilösningar till rimligt prissatt, fossilfri och ren mobilitet. Projektet fokuserar på integrering av elfordon och förnybar energi genom smarta IKT-lösningar (informations- och kommunikationsteknologi) och ska genom partnerskap mellan städer och regioner utbyta kunskap om lämpliga strategiska åtgärder för att påskynda denna omställning. Ett konkret exempel är Region Stockholm med trafikförvaltningen satsning på eldriven bussflotta, där nuvarande biogasdrivna bussar successivt byts mot eldrivna.

Omställningen av flyget

Målet i Klimatfärdplan 2050 är att regionen ska gå från ett starkt fossilberoende idag, via en blandning av el, förnybara och fossila bränslen år 2030, till en nästan total utfasning av fossila drivmedel.[21]

Swedavia har beslutat om en strategi för elflyg med målsättningen att företagets samtliga tio flygplatser ska kunna hantera elflyg och att en första kommersiell elflygslinje kan tas i bruk kring 2025.[22] En växling från fossilt bränsle till biobränsle är möjlig eftersom tekniken finns. Flygningar med biobränsle sker idag regelbundet på ett fåtal ställen i världen. Det som saknas för att bränslet ska börja användas i högre grad är storskalig produktion och ett konkurrenskraftigt pris.[23] Bränslet är den största kostnaden för flygbolagen och högkvalitativa flygbränslen är dyra. Kostnaden för biobränslebaserade flygbränslen är 2–3 gånger högre än dagens fossila flygbränsle. Det saknas också en produktionskedja som kan leverera stora volymer biobaserade flygbränslen.[24]

Hållbar bebyggelse och energieffektiv renovering i spåren av covid-19

För att möta den växande befolkningens behov av bostäder och samtidigt nå klimatmålen behövs en långsiktigt hållbar bebyggelse med resurseffektiv markanvändning och samordning mellan transportsystemet och bebyggelsestrukturen. Byggsektorn är den

[19] http://rufs.episerverhosting.com/globalassets/h.-publikationer/2020/20200211_kraftforsorjning-oms_underlagsrapport.pdf
[20] https://www.chamber.se/rapporter/elbilar-pa-frammarsch.htm
[21] https://www.sll.se/globalassets/4.-regional-utveckling/styrdokument/klimatfardplan_2019_webb.pdf s.42
[22] https://www.swedavia.se/om-swedavia/presskontakt/swedavia-lanserar-strategi-for-elflyg--are-ostersund-redo-for-forsta-elflyget-hosten-2020/
[23] https://www.swedavia.se/biobransle
[24] https://www.sll.se/globalassets/4.-regional-utveckling/styrdokument/klimatfardplan_2019_webb.pdf s.48

andra av två sektorer som har störst kvarvarande utsläpp i länet och där regionala och lokala aktörer har rådighet.

Byggsektorn blir allt mer elberoende och genom att arbeta aktivt med att minska fastigheternas effektuttag finns stora möjligheter att frigöra kapacitet. Därigenom kan effekttoppar i el- och fjärrvärmesystemet minska och omfattningen av mer klimatbelastande produktion reduceras. I början av 2020 tog Region Stockholm tillsammans med övriga regioner i Östra Mellansverige (ÖMS) fram en rapport om nuläget och det förväntade behovet av eleffekt25. Nu utarbetas en vägledning som stöd för kommunala planerare att i högre grad integrera kraftförsörjningen i planeringen.

Rörelse- och boendemönster i regionen i spåren av covid-19

Det är ännu för tidigt att säga vilka långtgående konsekvenser på våra resmönster som består efter pandemin. Tydligt är att många under pandemin kan ha skapat sig nya vanor som kan komma att bestå. Under pandemin har resandet med kollektivtrafik sjunkit drastiskt och det är troligt att fler resenärer vill undvika trängsel eller kollektiva färdmedel även efter pandemin. Under pandemin har fler valt att promenera eller ta cykeln, vilket ställer högre krav på cykelnätet och ökar behovet av en utbyggd cykelinfrastruktur.[26] I Stockholms innerstad har antalet cyklister ökat under lång tid, vilket lett till en fyrdubbling av antalet passager över innerstadssnittet sedan 1990.

Med ökat distansarbete ökar också möjligheten att bosätta sig längre utanför stadskärnorna och behovet av kollektivtrafik och bilanvändning under rusningstid kan minska till följd av detta. Statistik visar att efterfrågan på småhus och fritidshus är stor i länet och i exempelvis Värmdö kommun är snittpriset på fritidshus 4,4 miljoner kronor efter en prisuppgång på 11 procent de senaste 11 månaderna.[27] Det är inte sannolikt att människor permanent kommer att arbeta heltid på distans och behovet att ta sig till arbetet bedöms finnas kvar. Här kan kollektivtrafiken behöva anpassas, liksom andra typer av transportlösningar. Det kan, enligt trafikförvaltningen, bli en utmaning att finansiera och utveckla en resurssmart kollektivtrafik om ett minskat och mer utspritt resmönster kvarstår.

I Stockholms län arbetar knappt 500 000 personer (44%) i yrken där man potentiellt kan arbeta på distans, till exempel inom IKT-branschen (Informations- och kommunikationsteknik) och avancerad tjänsteproduktion.[28] De som har möjlighet att även i fortsättningen arbeta på distans kommer kanske resa mindre till arbetet och välja att arbeta exempelvis från en hub närmare hemmet. Detta skulle potentiellt kunna stärka exempelvis de regionala stadskärnorna.

Områden med invånare som har lägre inkomst fortsätter i större utsträckning än andra att använda kollektivtrafik.[29] Invånare i dessa områden har sannolikt få resandealternativ och arbeten som inte kan utföras hemifrån. Även andra yrkesgrupper har svårt att

[25] http://www.rufs.se/publikationer/2020/kraftforsorjning-oms-rapport/
[26] **Bilaga 1** bild 9 och 10
[27] https://www.maklarstatistik.se/pressmeddelanden/okande-priser-pa-bostader/
[28] **Bilaga 1** bild 6
[29] Ibid

utföra sitt arbete hemifrån och behöver ta sig till sin arbetsplats, till exempel läkare och annan sjukvårdspersonal.

Det är värt att notera att gruppen innerstadsboende, som har den kortaste pendling, ersätter en större andel av sina kollektivtrafikresor med cykel eller promenader.[30] Det faktum att innerstadsboende har tillgång till många alternativa bussturer, där biljett inte kunnat valideras under pandemin kan till viss del förklara den kraftiga minskningen av registrerat kollektivtrafikåkande hos innerstadsboende.

RUFS 2050 prioriterar tydligt att regionens bebyggelse ska hållas samman och skapa närhet till viktiga samhällsfunktioner och god kollektivtrafik. Utspridd bebyggelse tar mer mark i anspråk, ger sämre förutsättningar för effektiva tekniska försörjningssystem och genererar mer reserelaterade klimatpåverkande utsläpp än samlad bebyggelse. Det är därför angeläget att undvika ytterligare utglesning i regionen och att på bästa sätt samordna kollektivtrafiken med bebyggelsen.

Risker och möjligheter – Grön omställning

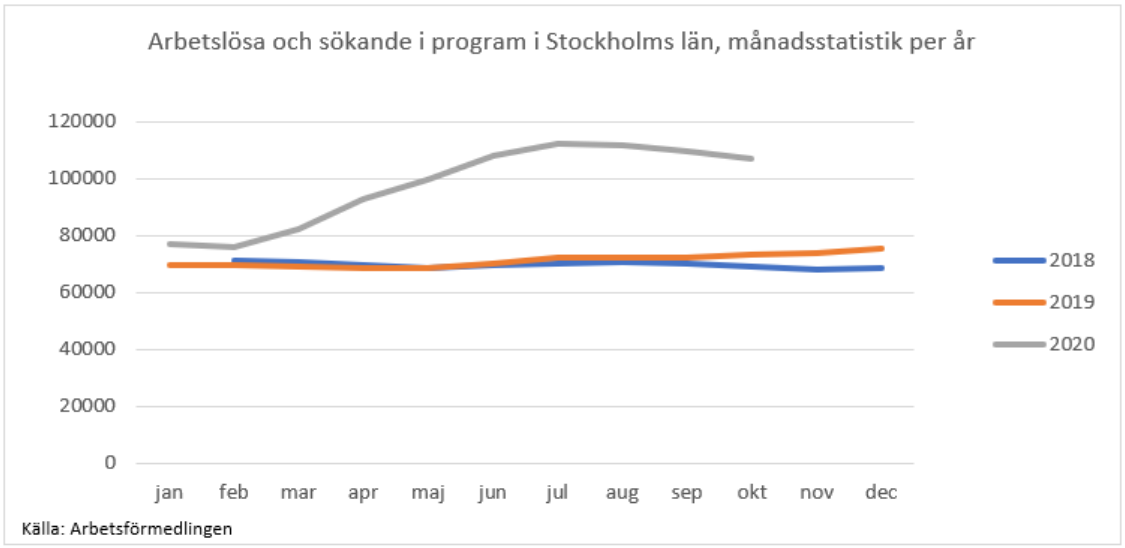
- **Stärk grön offentlig upphandling och samverkan.** Ställ krav på hållbara och fossilfria fordon och transporter i upphandlingar och satsa på forskning, innovation och entreprenörskap, som bidrar till en hållbar utveckling.
- **Verka för en ökad elektrifiering av transporter och utbyggnad av länets ladd-infrastruktur** för att möta behoven. Elektrifierade fordon kan på sikt bli en tillgång för elnäten då batterierna kan användas som lager och nyttjas för att jämna ut effekttoppar.[31]
- **Verka för att Trafikverket använder flexibla verktyg** i form av gröna körfält, omfördelning av gatuutrymmet, justering av hastighetsgränser, trafiksignaler och mer flexibla trängselskatter.
- **Verka för att cykelinfrastrukturen utvecklas i snabbare takt** för att minska trängseln i transportsystemet och dämpa transportsystemets klimatutsläpp. Målet i den regionala cykelplanen är att cykelvägnätet ska vara fullt utbyggt år 2030 och det regionala cykelkansliet verkar för att underlätta för länets väghållare (kommunerna och Trafikverket) att nyttja de möjligheter som finns för att stärka en ökad cykling.
- **Bebyggelsestrukturen i RUFS 2050** bidrar till att säkerställa att kommande bebyggelse utformas och lokaliseras i regionalt prioriterade bebyggelselägen och det är viktigt att bebyggelseutvecklingen utgår från RUFS 2050.
- **Energieffektiv renovering av befintliga byggnader** är en bevisat långsiktigt ekonomisk och miljömässig hållbar åtgärd som prioriteras i EU:s budget. Bankerna erbjuder gröna bolån om byggnaderna har energiklass A-B eller är certifierade enligt till exempel Miljöbyggnad för att uppmuntra fler att välja klimatsmarta boenden eller att minska energiförbrukningen. Att möjliggöra för olika typer av hållbara finansiella produkter är ett viktigt verktyg för att gå till en mer klimatneutral ekonomi och samhälle.

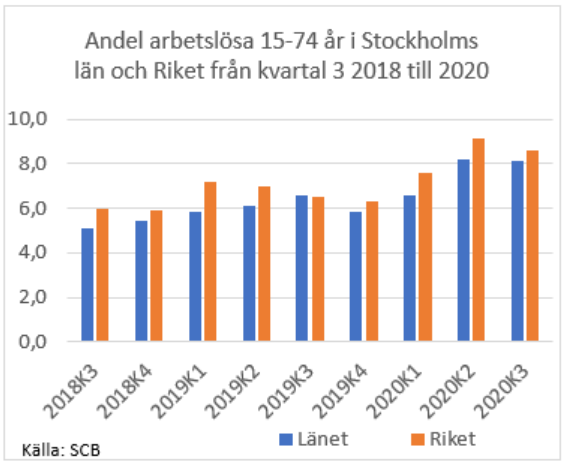
[30] **Bilaga 1** bild 10
[31] PowerCircle, 2020 https://www.powercircle.org/v2g.pdf

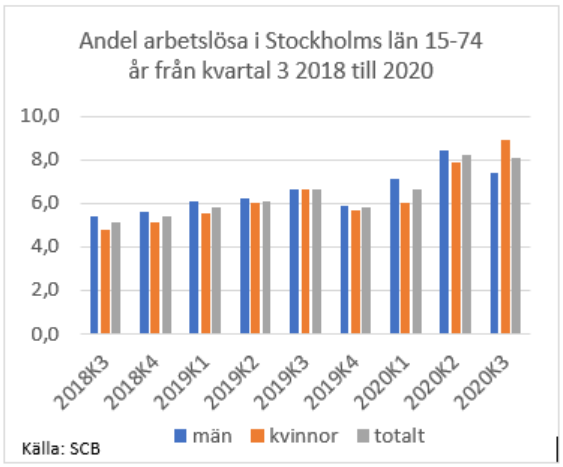
- **Digitaliseringen gör det möjligt att effektivisera och förbättra länets tekniska system.** I Stockholmsregionen finns många innovationssatsningar som möjliggör detta, exempelvis solcellstekniken som utvecklas i snabb takt. Incitament kan möjliggöra en mer decentraliserad elproduktion i den byggda miljön.
- **Öka hastigheten på bredband** på landsbygd och skärgård och säkerställ en fortsatt utbyggnad i de områden som saknar nödvändig uppkoppling.

Bilaga 1: Kartor, diagram och statistik

Bild 1 Arbetslösa och sökande i program, Stockholms län och riket

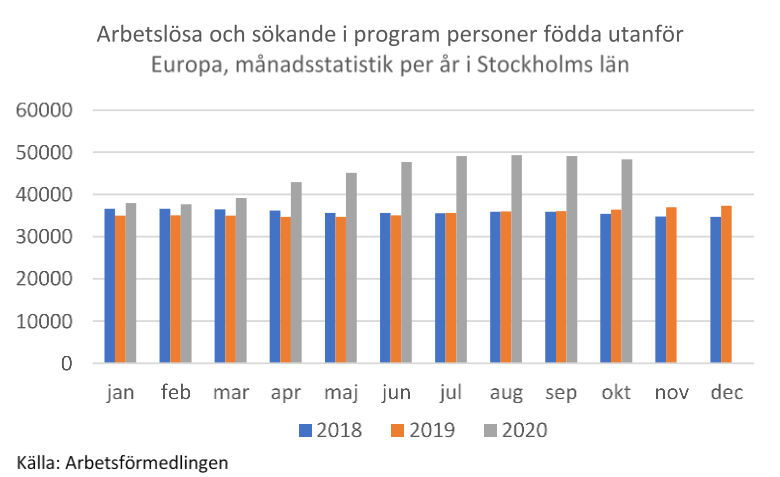

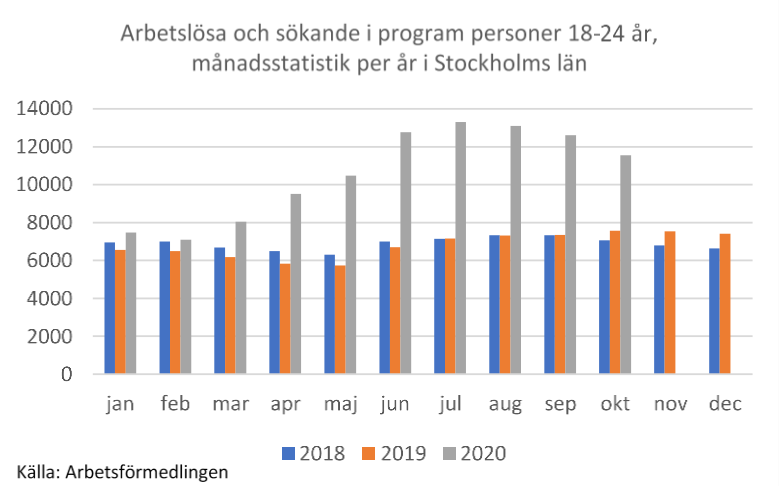

Det översta diagrammet visar en jämförelse av antalet arbetslösa och sökande i program under 2018, 2019 och 2020 per månad. De två mindre diagrammen visar andelen arbetslösa i procent; sammanlagt (till vänster) och uppdelat på kön (till höger) per kvartal.

Bild 2 Arbetslösa och sökande i program i Stockholms län, födda utanför Europa samt 18–24 åringar

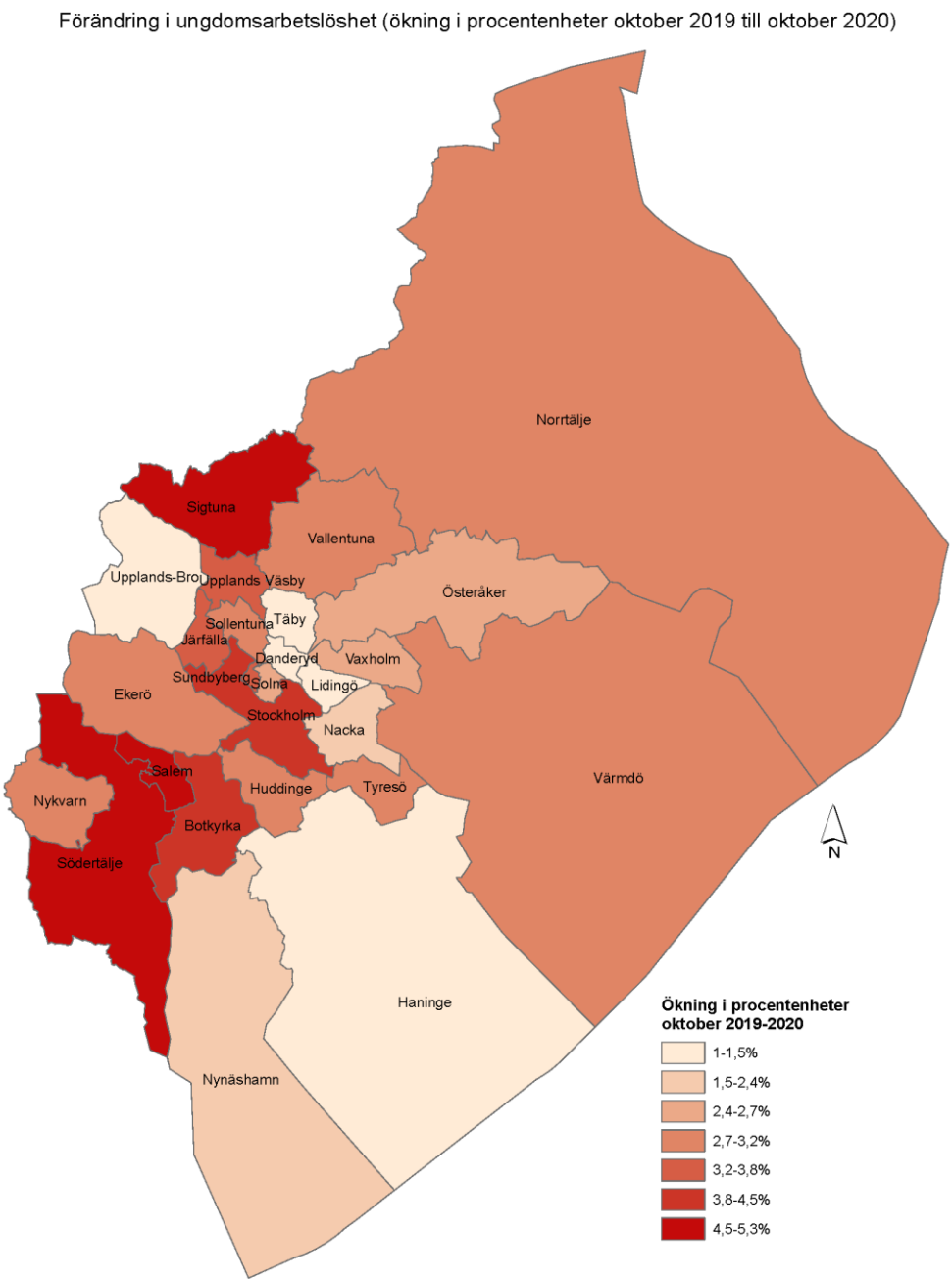
Källa: Arbetsförmedlingen

Källa: Arbetsförmedlingen

Diagrammen visar en jämförelse av antalet arbetslösa och sökande i program under 2018, 2019 och 2020 per månad. Det översta visar statistik för personer födda utanför Europa och det nedre visar statistik för personer i åldern 18–24 år.

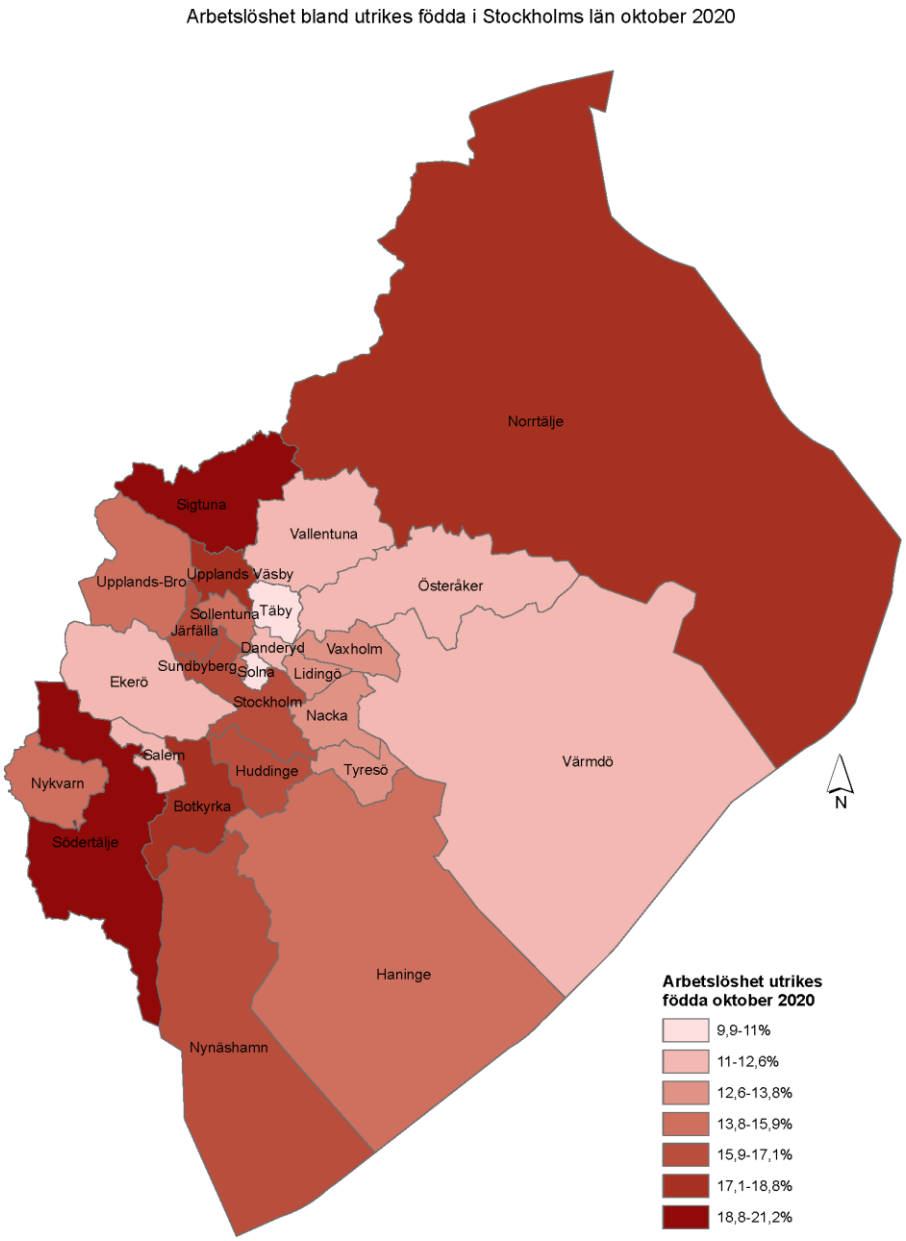
Bild 3 Förändring i ungdomsarbetslöshet

Källa: Arbetsförmedlingen. Förändring sedan oktober 2019.

Kartan visar förändring i arbetslöshet för personer i åldern 18–24 år i procentenheter i Stockholm mellan oktober 2019 och oktober 2020. Kommuner med störst ökning är Södertälje, Salem, Sigtuna, Botkyrka, Sundbyberg och Stockholm.

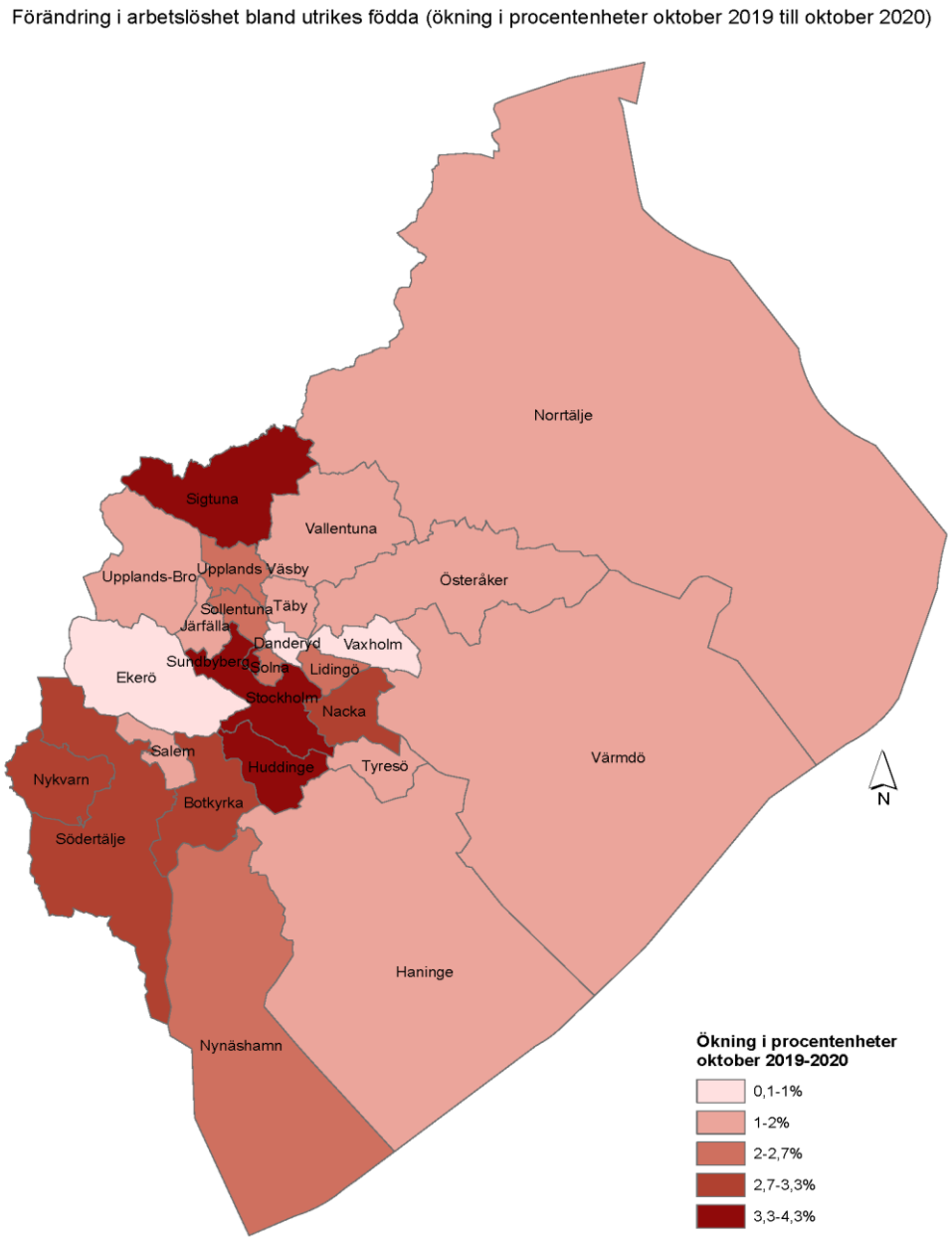
Bild 4 Arbetslöshet bland utrikes födda i Stockholms län oktober 2020

Källa: Arbetsförmedlingen. Andel av den registerbaserade arbetskraften bland utrikes födda 16-64 år.

Kartan visar arbetslösheten i procent för utrikes födda i åldern 16–64 år i Stockholm i oktober 2020. Kommuner med högst andel arbetslösa är Södertälje, Sigtuna, Botkyrka, Norrtälje och Upplands Väsby.

Bild 5 Förändring i arbetslöshet bland utrikes födda oktober 2019-oktober 2020

Källa: Arbetsförmedlingen. Förändring sedan oktober 2019.

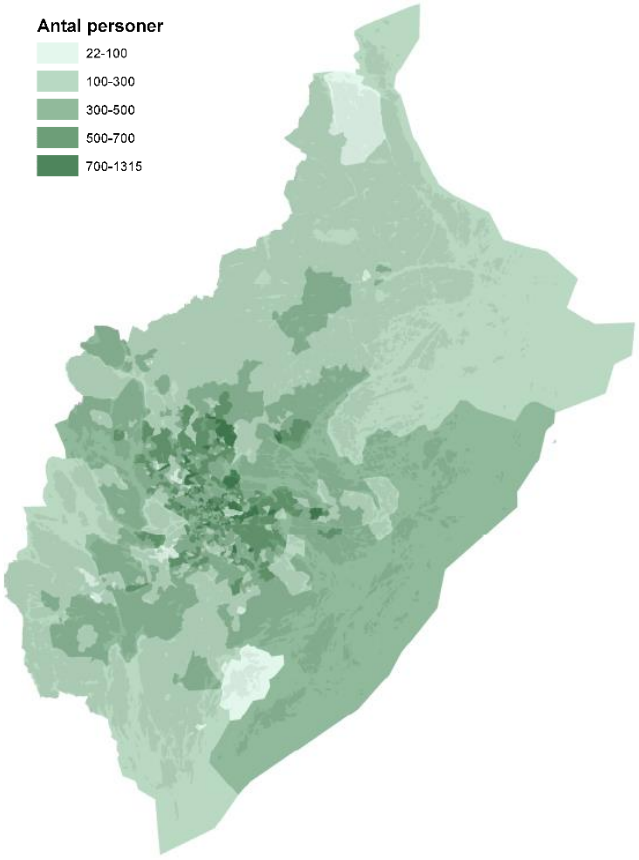
Kartan visar förändring i arbetslöshet för utrikes födda i åldern 16–64 år i procentenheter i Stockholm mellan oktober 2019 och oktober 2020. Kommuner med störst ökning är Sigtuna, Stockholm, Huddinge, Sundbyberg och Botkyrka.

Bild 6 Potential att arbeta på distans i Stockholms län

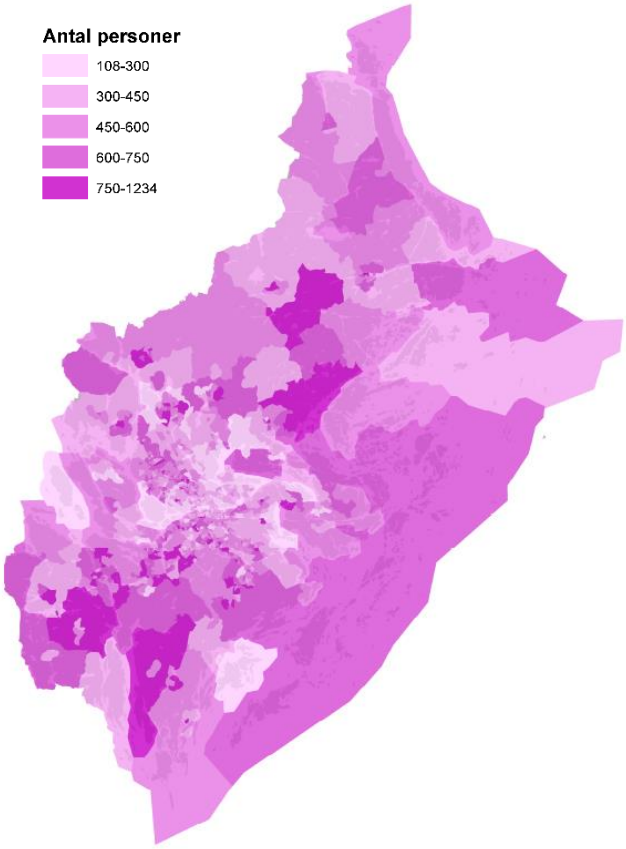
I Stockholms län arbetar 497 604 personer (44%) i yrken där man potentiellt kan arbeta på distans, Den geografiska utbredningen i den vänstra kartan visar att dessa personer till största delen bor i de centrala delarna av länet.

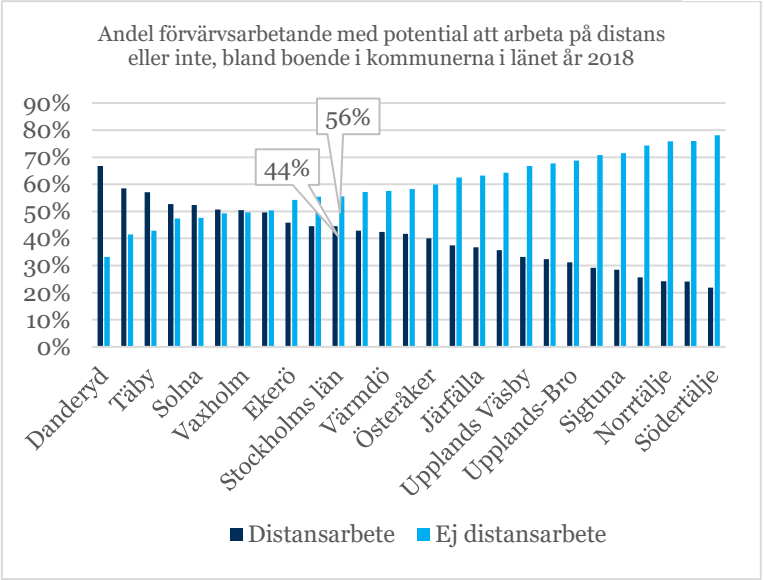
I länet finns det 620 856 personer (55%) som har yrken där det inte är möjligt att arbeta på distans, till exempel inom tillverkning och omsorg. Dessa personer bor i större utsträckning utanför de centrala delarna, vilket redovisas i den högra kartan. Samtliga yrken är inte klassade i den här studien.

Personer med yrken som **har** potential att arbeta på distans

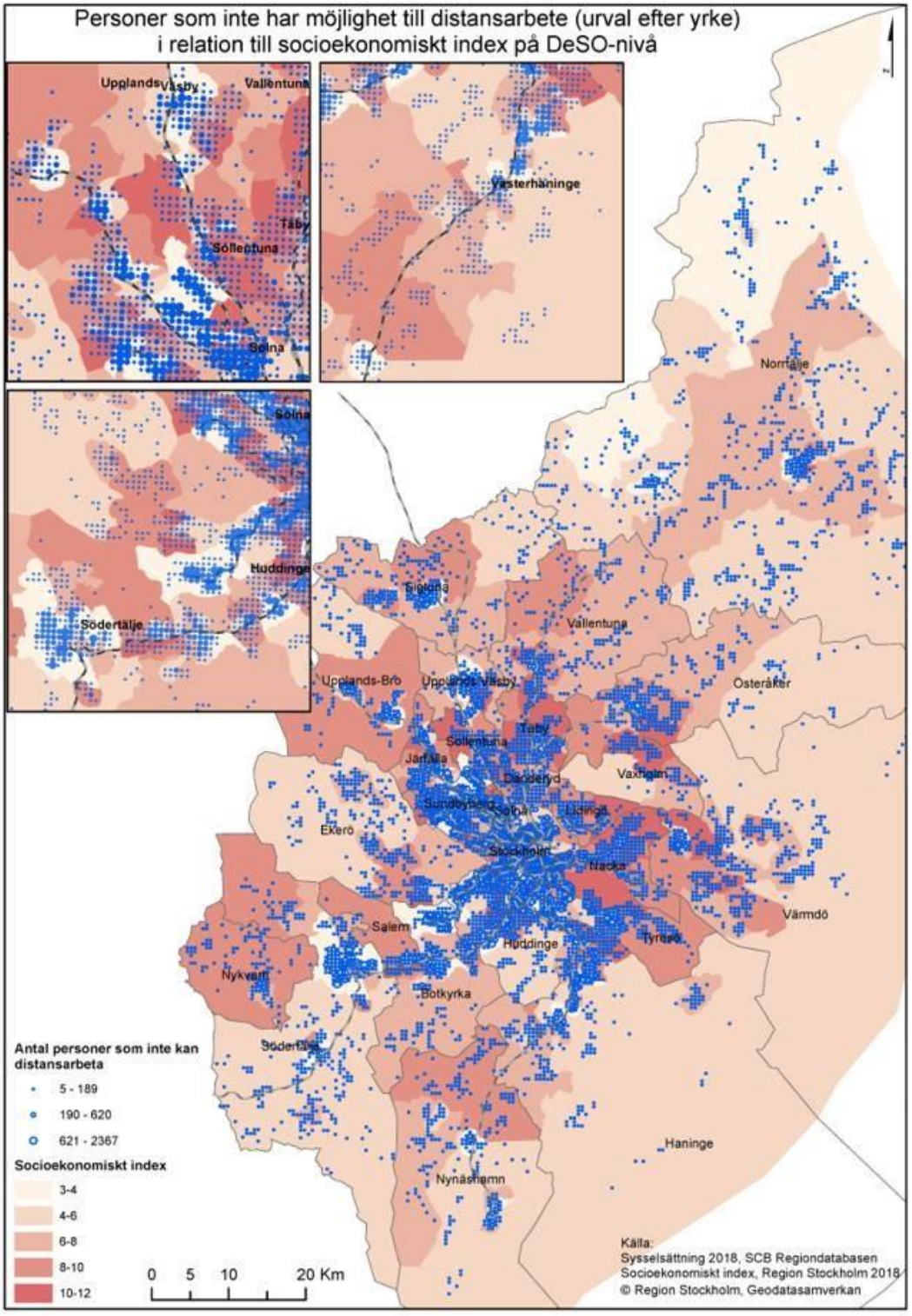

Personer med yrken som **inte** har potential att arbeta på distans

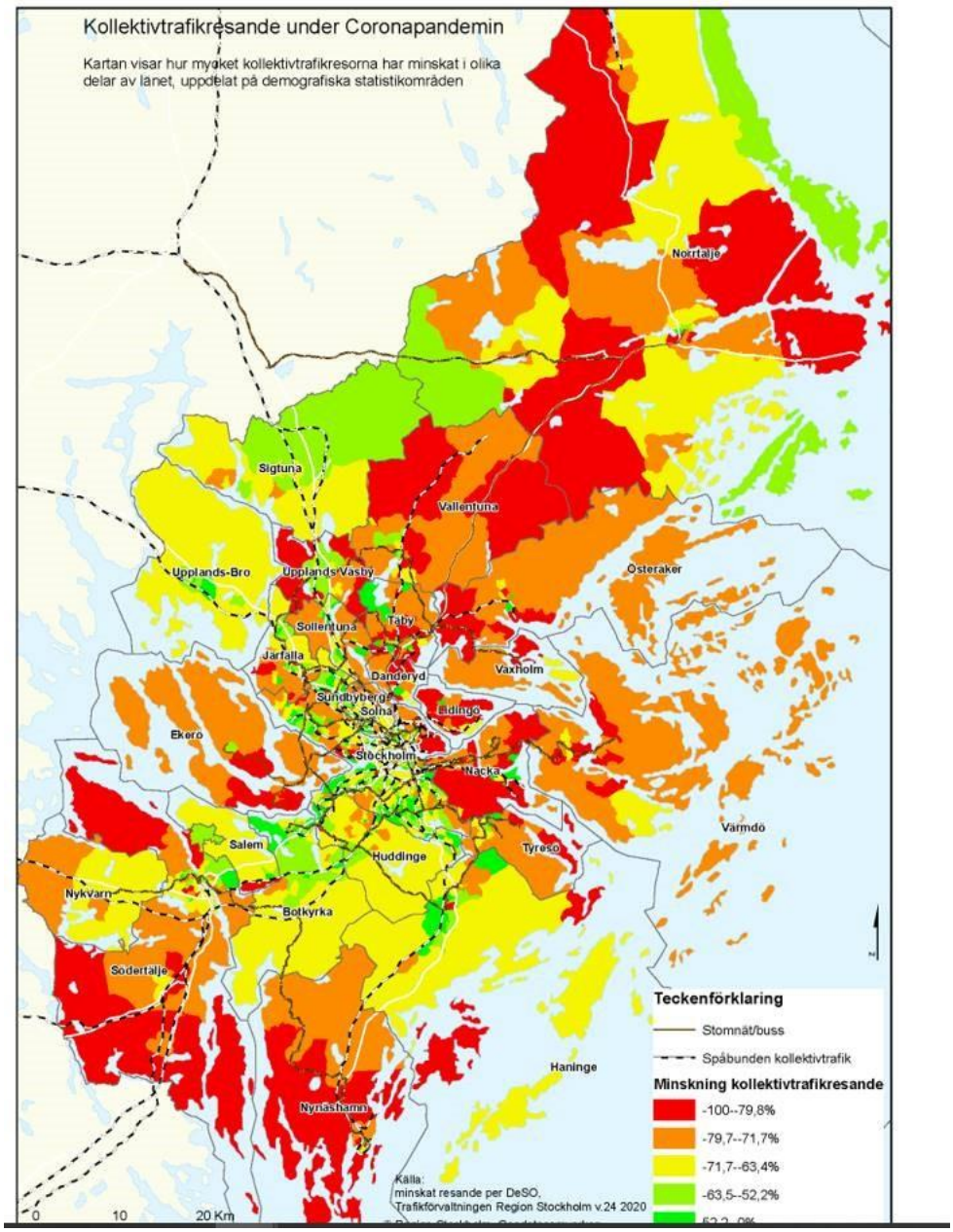

Källa och underlag: statistik från Regiondatabasen/SCB 2018. Underlag till indelning av yrken från amerikansk studie, översatt till svensk yrkesstandard av Region Skåne ”Skåneanalysen”. Statistik på kartor redovisade på demografiska statistikområden (DeSO).

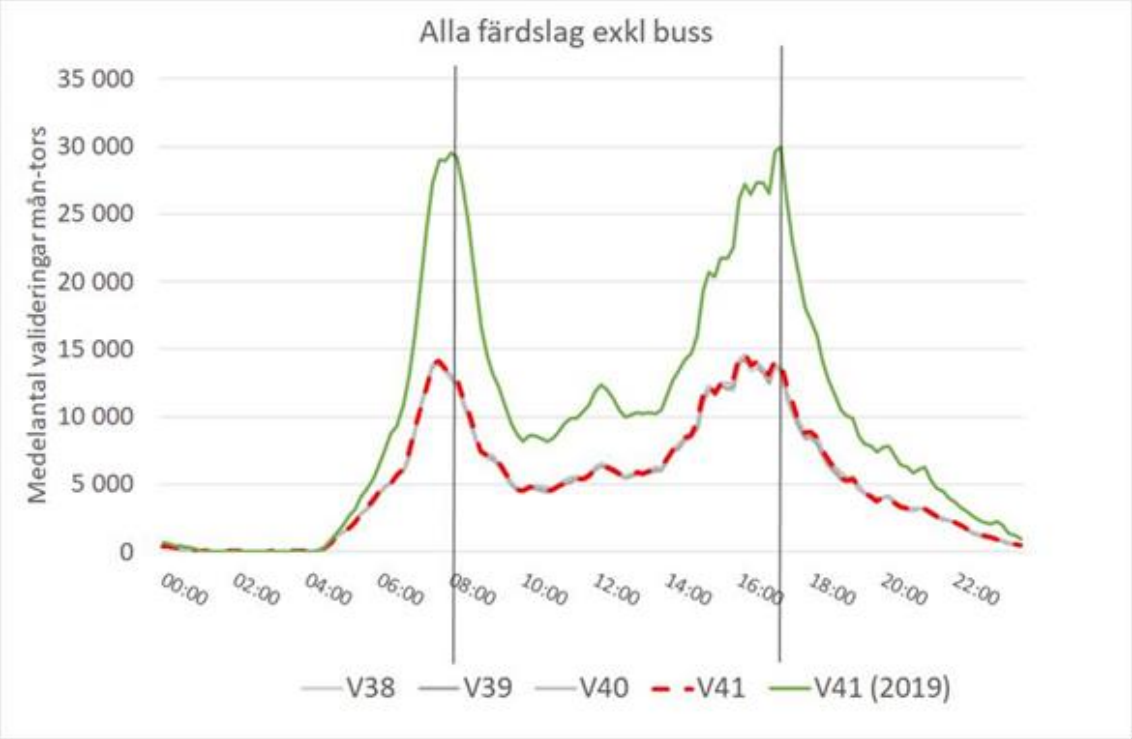
Personer som inte har tillgång till distansarbete i relation till socioekonomiskt index.

Bild 7 Kollektivtrafikresande under coronapandemin

Kartan visar hur mycket kollektivtrafikresorna har minskat i olika delar av länet uppdelat på demografiska statistikområden.

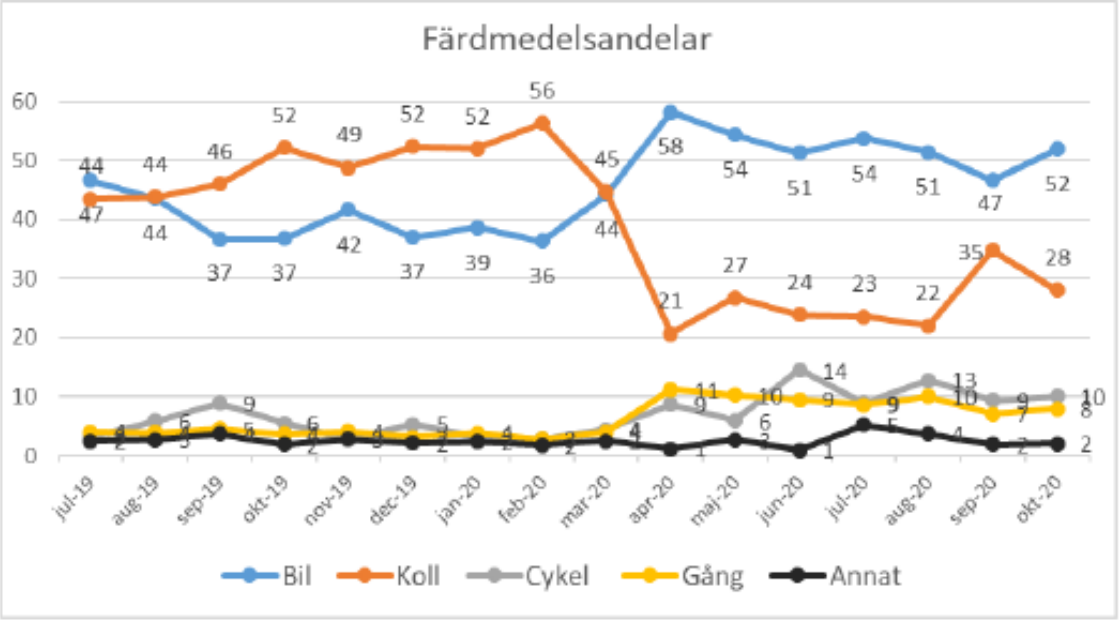
Bild 8 Peakproblematiken består under pandemin

Källa: Accesskortsvalideringar, SL, fram till och med v 41 2020

Diagrammet visar att peakproblematiken består under peaktiderna, även om en viss minskning har skett under pandemin.

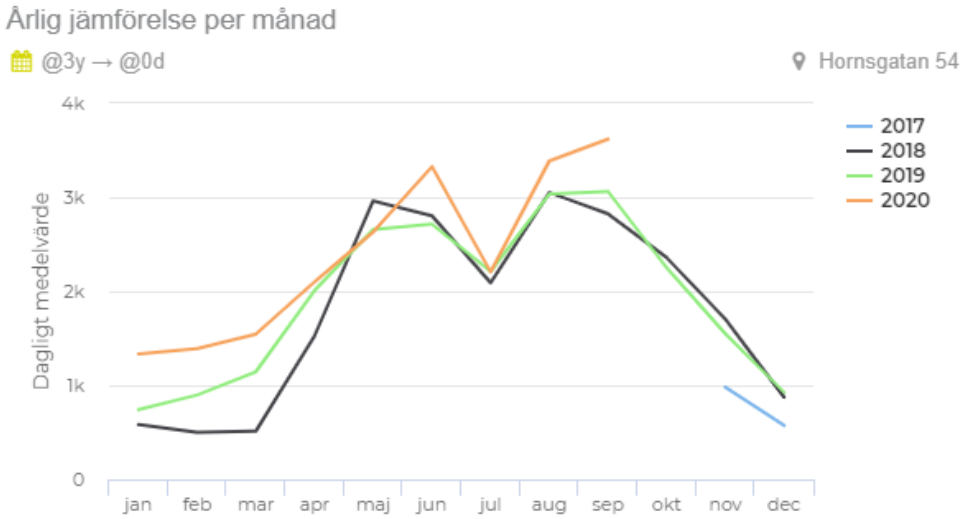
Bild 9 Kollektivtrafiksresor halverade - tappade resor har ersatts med bil, cykel och gång

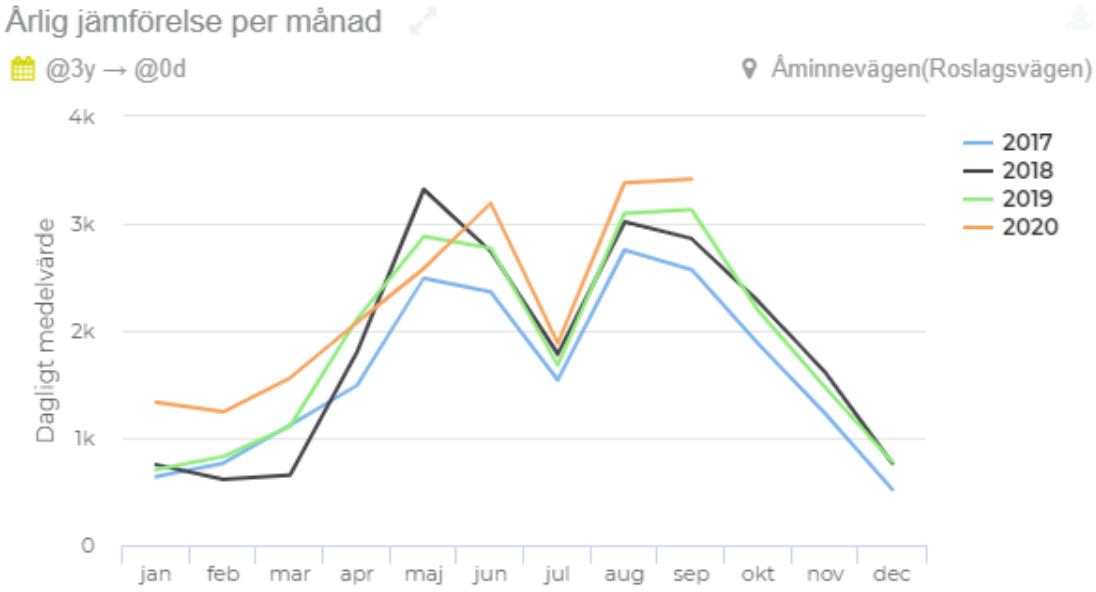

Källa: Kollektivtrafikbarometern till oktober 2020, Svensk Kollektivtrafik

Diagrammet visar att färdmedelsfördelningen påverkades kraftigt efter det att covid-19 spridit sig i regionen. Det är framförallt bilen kollektivtrafiken tappar resor till. Cykel och gång fortsätter att vara stora.

Bild 10 Cykelflöden i Stockholms län

25 stationer har de högsta septemberflödena någonsin. På sex platser noteras de högsta månadsmedelvärdena någonsin och totalt ligger cykelflödena på ca 5 procent över 2019 års siffror.

Bild 11 Inrikes- och utrikes flygtrafik, samt fraktgods och passagerare Arlanda 2020

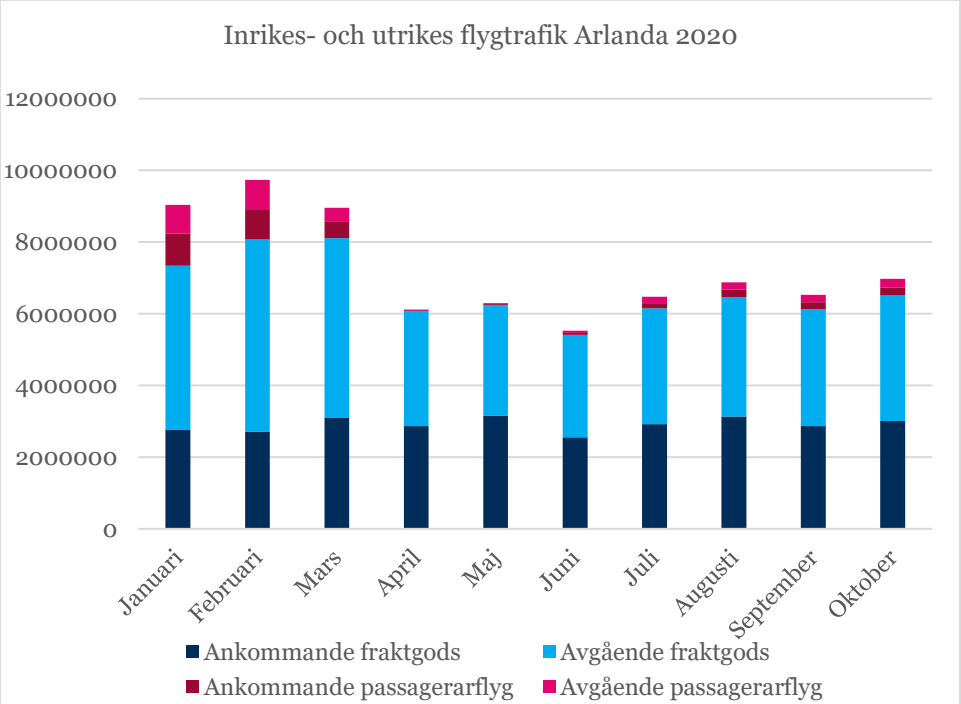

Diagram med antalet passagerare och fraktgods i kg som ankom och avgick från Arlanda under 2020.

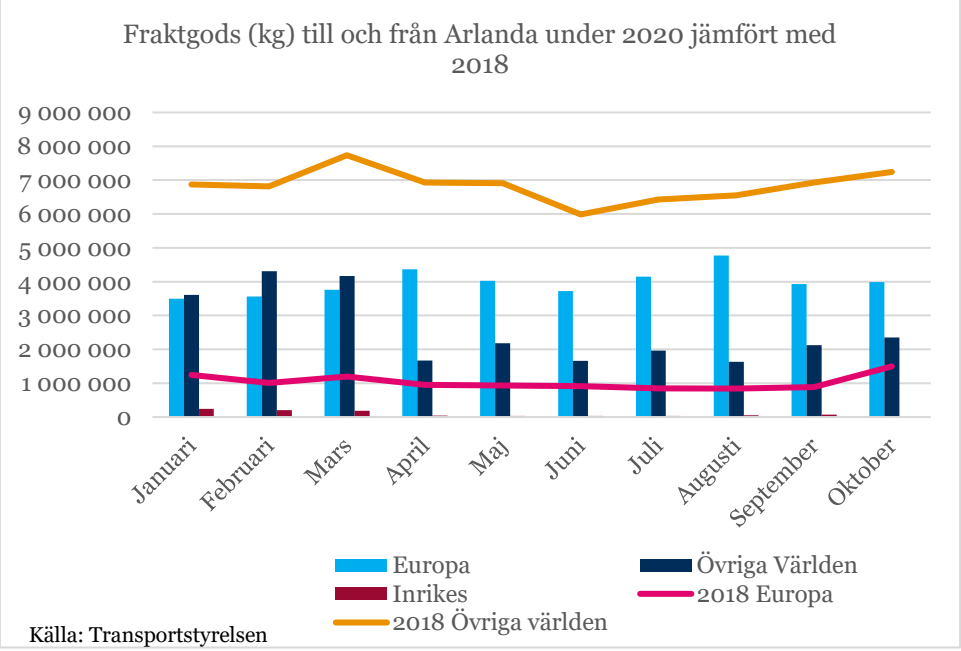
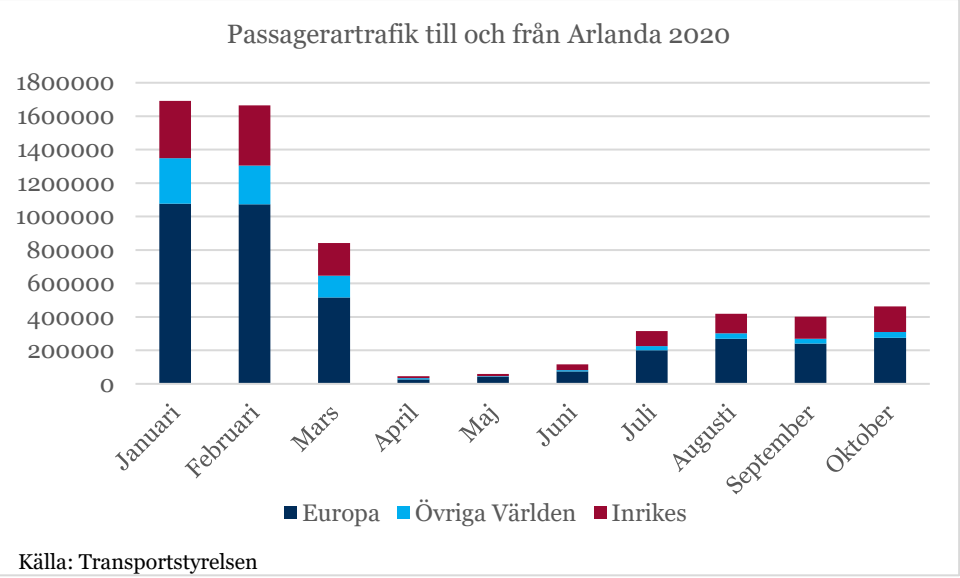

Diagram med fraktgods i kg sammanlagt för flygtransporter till och från Arlanda under 2020 jämfört med 2018 uppdelat i kategorier.

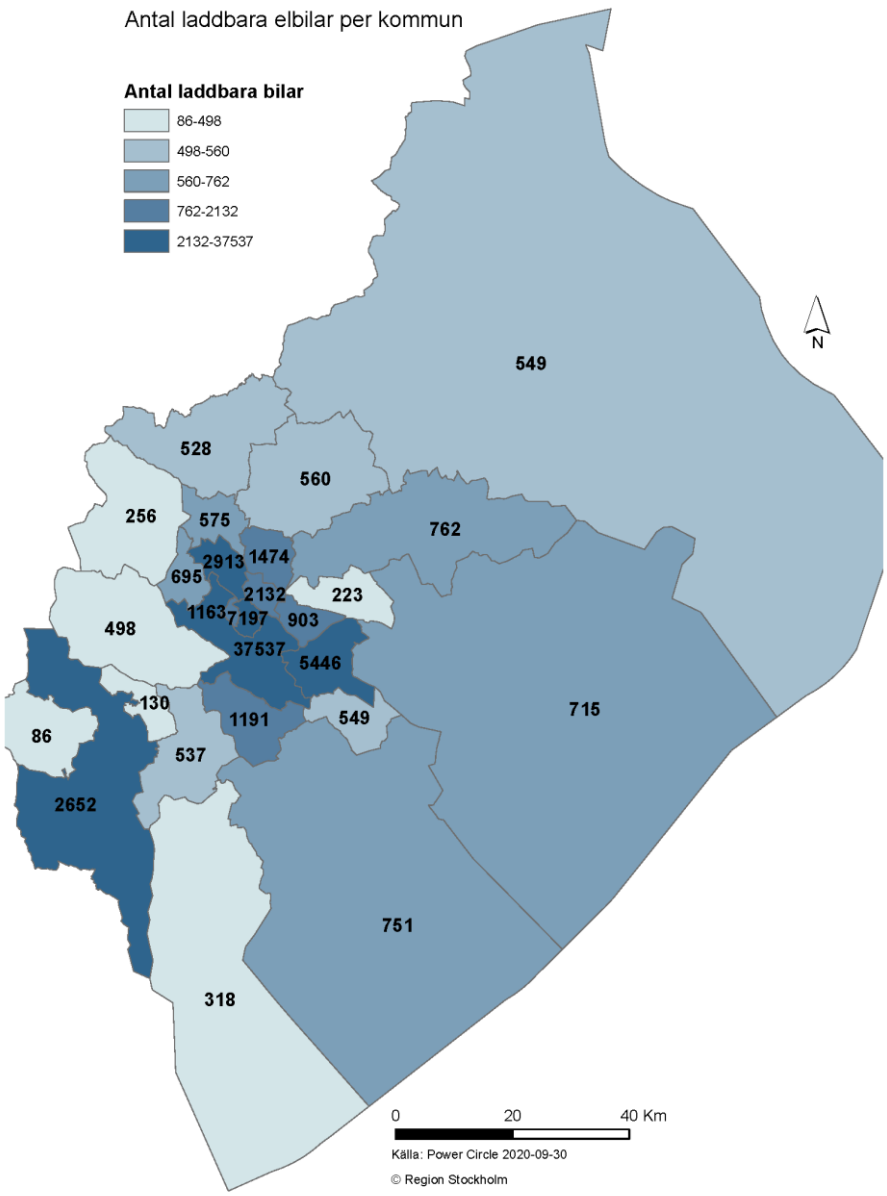

Källa: Transportstyrelsen

Passageratrafiken har kraftigt minskat sin andel mellan Arlanda och Europa samt övriga världen under år 2020.

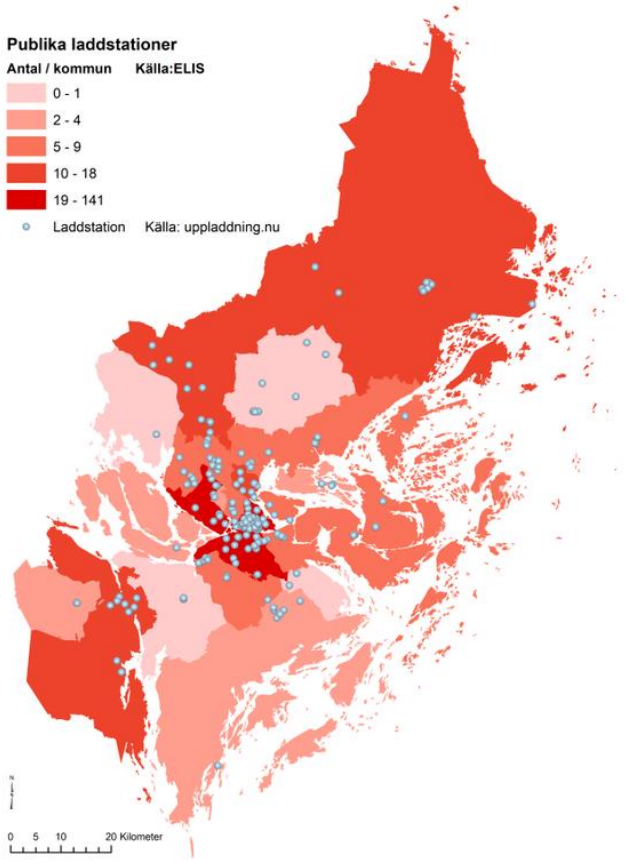
Källdata från Transportstyrelsen.

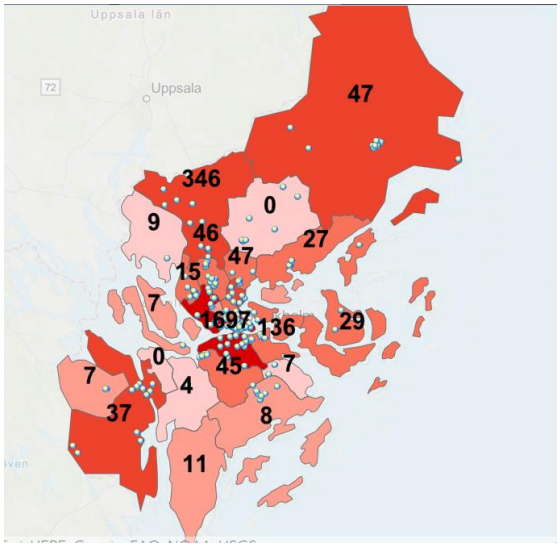
Bild 12 Antal laddbara elbilar per kommun, Stockholms län

Kartan visar antalet laddbara elbilar per kommun. Källdata från Power Circle.

Bilaga 13 Regional laddinfrastruktur

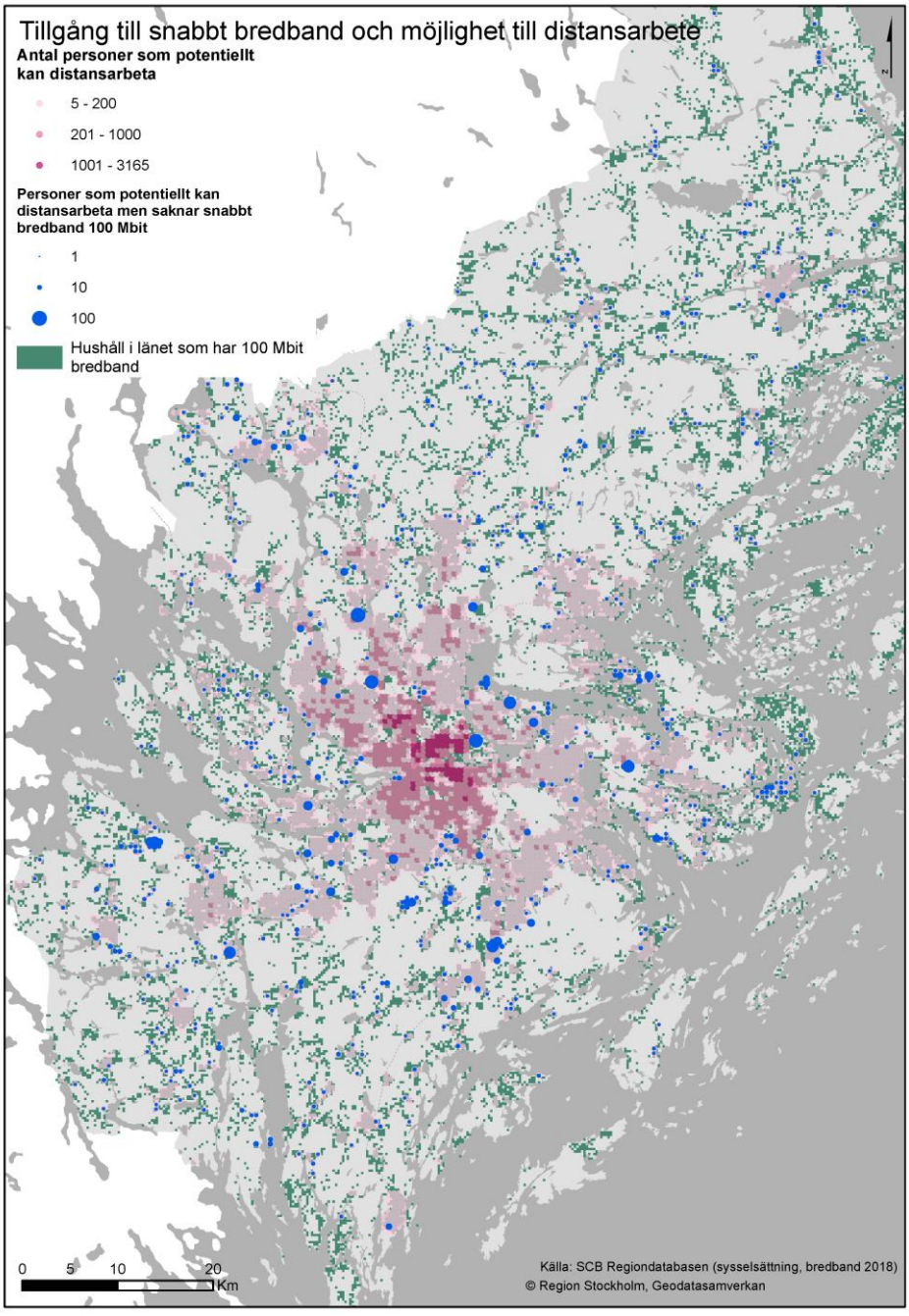

Källa: uppladdning.nu

Kartorna visar laddpunkter i länets kommuner. Det är tydligt att det skiljer sig åt från kommun till kommun. Söderortskommunerna har påtagligt färre laddpunkter än nor-rortskommuner, även om det även i norra delen av länet finns kommuner med inga och få laddpunkter. Orsaken till den stora spridningen i utbyggnadsgrad av laddpunkter och då särskilt snabbladdpunkter kan bero på flera saker:

- Marknadens efterfrågan och investeringsplaner
- Otydliga förutsättningar kring vem som ska investera i och ansvara för ladd-infrastrukturen
- Samverkan, strategier och implementering har kommit olika långt

Bild 14 Bredbandstillgång, Stockholms län

I Stockholms län arbetar 497 604 personer (44%) i yrken där man potentiellt kan arbeta på distans, till exempel IKT-branschen (Informations- och kommunikationsteknik) och avancerad tjänsteproduktion. Vid en analys kan man se var dessa personer bor och om de har tillgång till snabbt bredband (fiber 100 Mbit).

Bilaga 2: Omvärld med covid-19 perspektiv

Nedanstående rapporter är ett urval av de underlag som framtidsanalysen har tagit sin grund i.

Omstartskommissionen, Handelskammaren; Idéer för ett starkare Sverige[32]. Rapporten innehåller åtta kapitel om olika teman, från grön omställning till skatter. Följande områden behandlas: Finanspolitik, Grön omställning, Digitalisering, En arbetsmarknad, Utbildning, En bostadsmarknad, Infrastruktur, Ett entreprenöriellt näringsliv, Ett skattesystem samt Ett starkare Sverige i världen.

Svenskt Näringsliv, Återstarta Sverige; Efter pandemin. Ekonomisk bedömning hösten 2020[33]. Coronakrisen har lett till en mycket kraftig nedgång i den svenska ekonomin, liksom i den globala ekonomin. För att hantera de negativa effekterna av Coronapandemin behövs en hållbar tillväxt.

Tillväxtverket; Coronas konsekvenser för regionerna[34]. Tre regionalekonomiska scenarier för bruttoregionprodukt (BRP) och sysselsättning redovisas. Tre regionalekonomiska scenarier som en konsekvens av coronapandemin målas ut. Det spås att sysselsättningen i regionen kommer att sjunka med 3 till 15 procent inom de kommande månaderna.

Tillväxtverket; Regionala insatser i Coronakrisen[35] . Tillväxtverkets rekommendationer till regeringen är att de utifrån krisens effekter bör: • stärka regionernas centrala roll att samordna, initiera och genomföra extraordinära insatser på kort och medellång sikt för att skapa en hållbar omstart av Sverige. • stärka samordningen inom kompetensförsörjningsområdet genom att skapa ett nära samspel mellan centrala politikområden där mål, inriktning och insatser kompletterar och samordnas på alla nivåer i samhället. • säkerställa flexibilitet i större nationella satsningar. • stärka strukturer för och företagens förmåga till omställning.

WSP; *Så påverkas pendlingsvanor under en pandemi*[36]. Varannan pendlare att de känner sig tveksamma till att återgå till kollektivt resande när pandemin har ebbat ut.

RISE; Färdplan för hållbar industriell konkurrenskraft[37]. I rapporten analyseras den svenska industrins behov av kontinuerlig digitalisering, materialomställning,

[32] https://www.chamber.se/rapporter/omstartskommissionen-ideer-for-ett-starkare-sverig.htm
[33] https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/ekonomisk-analys/efter-pandemin-ekonomisk-bedomning-hosten-2020_1146893.html
[34] https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2020/2020-05-12-coronas--konsekvenser--for-regionerna.html
[35] https://tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2020/2020-06-30-regionala-insatser-i-corona-krisen.html
[36] https://www.wsp.com/sv-SE/insikter/sa-paverkas-pendlingsvanor-av-en-pandemi
[37] https://www.ri.se/sv/fardplan-svensk-industri

innovations- och transformationsförmåga samt kompetensförsörjning, i nuläget och 15 år framöver.

Västra Götalandsregionen; Tillståndet i Västra Götaland – Hösten 2020[38]

- Corona har drabbat alla men främst de som redan hade det sämre
- Det värsta är inte över men positiva tecken finns
- Allt snabbare strukturomvandling
- Det sociala livet, kultur, möten behöver komma igång – besöksnäringen lider
- Nya resmönster har etablerats och minskat resande i framtiden är troligt

Trafikanalys; Ekonomiska krisers betydelse för transporter och transporteffektivitet (2019). Rapporten redovisar i en analys av den senaste finanskrisen 2008–2009 att det är svårt att kunna påvisa en mer långtgående och bestående effekt för resmönster eller transportkedjor till följd av en ekonomisk kris[39].

EU-kommissionens generaldirektorat för forskning- och innovation; I ett working paper från förordas policy som ger företag stöd att hantera krisen och att skapa innovativa lösningar för att möta de direkta och indirekta konsekvenserna av pandemin, som hjälper arbetstagare och företag att anpassa sig till nya sätt att arbeta och bedriva verksamhet, samt adresserar långsiktiga hot såsom klimatförändringar.[40]

Cordis; EU working paper, Ökad fattigdom medför social exkludering och hög arbetslöshet ökat stöd för populism. Studien utgår från följdverkningarna av finanskrisen 2008. En slutsats är policys för att erbjuda medborgare mellan 15 – 34 år utbildning och arbete är särskilt viktiga för att motverka ökad populism i en situation när arbetslösheten ökar.[41]

Kommissionen och Rådet har tagit fram landspecifika rekommendationer för att möta utmaningarna i medlemsstaterna. Sverige omfattas för närvarande av stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del. [42]

Europeiska regionkommittén; Regional and Local Barometer. I rapporten varnar kommittén för att coronaviruspandemin påverkar de subnationella myndigheternas intäkter kraftigt. Krisen ökar de sociala och ekonomiska ojämlikheterna inom EU:s territorier. Rapporten varnar för att krisen riskerar att skapa en "Covid-förlorad generation" av ungdomar och lyfter fram allvarliga skillnader mellan regionala hälso- och

[38] https://alfresco.vgregion.se/alfresco/service/vgr/storage/node/content/workspace/SpacesStore/7c2f5865-40f4-483f-836d-085d0f897caa/Tillståndet%20i%20VG%20hösten%202020%20rapport%202020_47.pdf?a=false&guest=true

[39] https://www.trafa.se/etiketter/transportovergripande/ekonomiska-krisers-betydelse-for-transporter-och-transporteffektivitet-8252/

[40] https://ec.europa.eu/info/publications/can-research-and-innovation-save-day_en 2020-10-06

[41] https://cordis.europa.eu/article/id/422402-social-exclusion-polarised-societies-and-technocracy-leads-to-populism-new-study-argues 2020-10-06

[42] Rådets rekommendation om Sveriges nationella reformprogram 2020 med avgivande av rådets yttrande om Sveriges konvergensprogram 2020, COM(2020) 527 final.

sjukvårdssystem. Den ökande klyftan mellan stad och stad utgör också ett tydligt hot mot EU:s sammanhållning.[43]

Mittuniversitetet; Så blir turismen efter corona[44]. ETOUR har, baserat på internationell turismforskning, tagit fram tre tänkbara scenarier för turismen efter corona. I det första scenariot återgår resandet tillbaka till det tidigare. I både scenario två och tre spår man ändrade resmönster som är tillfälliga respektive bestående. Dessa båda scenarier pekar dock på ett mer lokalt och inhemskt resande samt fokus på friluftsliv. ETOUR skriver själva att det är svårt att förutspå hur pandemin slutar och kommer påverka resandet framåt men påpekar att det ligger en stor möjlighet i att utveckla en mer långsiktigt hållbar näring både för klimat och entreprenörer.

Entreprenörskapsforum (2020); *Små och medelstora företags digitala omställning efter pandemin*[45]. Pandemin har slagit hårt mot hela ekonomin. Krisen har redan kostat företag mycket i förlorade intäkter men riskerar bli ännu dyrare för de som inte förmår att experimentera, lära sig och anpassa sina verksamheter. Sveriges små och medelstora företag har i regel små marginaler för att experimentera med ny teknik i sina verksamheter. Samtidigt har dessa företag mycket att vinna på ökad digitalisering. I Små och medelstora företags digitala omställning efter pandemin presenteras en ny undersökning med över 5 300 små och medelstora företag bland Företagarnas medlemmar i hela Sverige. Resultaten visar att det finns ett tydligt behov av förändrade arbetssätt efter pandemin och att ytterligare digitalisering är åtminstone en del av lösningen.

Kairos Futures; What's NXT: Framtidsbarometern episod VII – Coronaviruset slår tillbaka. Kairos Futures redovisar hur näringsliv och offentliga organisationer ser på framtiden och med omställningen till post-coronasamhället.[46]

OECD, Tackling Coronavirus (Covid-19): Contributing to a global effort, City Policy Responses[47]

[43] https://cor.europa.eu/en/news/Pages/EU-Regional-and-Local-Barometer.aspx , 2020-10-12
[44] https://www.miun.se/Forskning/forskningsmiljoer/forskningscentra/etour/nyheter/nyhetsarkiv/2020-5/sa-blir-turismen-efter-corona/
[45] https://entreprenorskapsforum.se/publikationer/
[46] https://www.kairosfuture.com/se/publikationer/nyheter/nxt-framtidsbarometern-episod-vii-coronaviruset-slar-till-baka/
[47] https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126769-yen45847kf&title=Coronavirus-COVID-19-Cities-Policy-Responses

§ 99
En framtidsanalys – i spåren av COVID-19
TRN 2020–0148

Ärendebeskrivning
M-, C-, L-, KD- och MP-ledamöterna lämnar en skrivelse ”En framtidsanalys – i spåren av COVID-19” och ett förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Skrivelsen En framtidsanalys – i spåren av COVID-19, TRN 2020–0148, 2020-06-15

Ajournering
Ordförande ajournerar mötet kl. 15:35 och återupptar mötet kl. 15.45.

Förslag och yrkande
Ordförandes förslag om bifall till hans förslag till beslut.
Ordförandes förslag om bifall till tilläggsbeslut på förslag av Lars Bryntesson (S).

Beslut
Tillväxt- och regionplanenämnden beslutar följande:

1. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen ges i uppdrag att initiera en framtidsanalys i spåren av Covid-19 som studerar och analyserar förändrade vanor och beteenden ur ett systemperspektiv, med de risker och möjligheter detta innebär för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster med fokus endast på gods-, gång-, cykel- flyg- och biltrafik samt långväga tågtrafik som inte berör Trafiknämndens eller Trafikförvaltningens ansvarsområde.

2. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen ska vid nästkommande ordinarie nämndsammanträde redovisa förslag till upplägg och planering av framtidsanlysen.

Särskilt uttalande
SD-ledamot lämnar ett särskilt uttalande och anger att inte delta i beslutet.

Protokollsanteckning

S-ledamöter lämnare en protokollsanteckning:
Vi tycker initiativet från den blågröna koalitionen är lovvärt. Dock tycker vi det finns en otydlighet i uppdraget; vem ska göra? Vad får det kosta? När ska det avrapporteras? Vi hade hellre sett att uppdraget givits av Regionstyrelsen eller Regionfullmäktige i samband med tertialrapporten. Då hade uppdraget kunnat förtydligats och troligen fått enighet.

Vi tycker också att det är anmärkningsvärt att förslaget kom till nämndens ledamöter först efter att sammanträdet öppnat. Detta är en helt ny situation som vi tidigare inte upplevt. Det devalverar värdet, vilket är synd i en så här viktig fråga. Vi förutsätter att det inte upprepas. Mot bakgrund av detta väljer vi att inte delta i beslutspunkt 1.

V-ledamöter lämnar en protokollsanteckning:
Vänsterpartiet deltar inte i beslutet på grund av att ärendet skickades ut så sent att vi inte har haft möjlighet att ta ställning till det.

Moderaterna
Centerpartiet
Liberalerna
Kristdemokraterna
Miljöpartiet

SKRIVELSE
2020-06-15

14 A

TILLVÄXT- OCH
REGIONPLANENÄMNDEN

En framtidsanalys – i spåren av COVID-19

Sedan mitten av mars har stockholmsregionens invånare tvingats förändra både arbetsvanor och resvanor till följd av de smittskyddsrestriktioner som regeringen upprättat. Detta har betytt att stora delar av befolkningen tvingats jobba hemifrån vilket skapat stora ekonomiska problem för restauranger, caféer och andra näringsverksamheter som är beroende av det fysiska mötet, samtidigt som andra branscher klarat sig bra, exempelvis e-handeln, vilka förlitar sig på digital försäljning.

Detta mönster kan fortsätta långt efter att Coronapandemin är över. Coronapandemin har fått samhället att öppna upp ögonen för digitaliseringens möjligheter, och i grunden förändrat vårt beteende. Många arbetsgivare kommer antagligen ställa om sin verksamhet och möjliggöra för fler att jobba hemma, då det både är ekonomiskt och praktiskt.

Det är viktigt att Stockholmsregionen är förberedda på den förändring som kommer ske, och att Region Stockholm därför analyserar och studerar de beteendemönster som troligtvis kommer finnas kvar långt efter Corona. I slutändan kan dessa förändringar djupt påverka förutsättningarna för regionens näringsliv och tillväxt, och det gäller att samhället redan nu kan skapa sig en överblick.

Det gäller att studera uppkomsten av nya behov, nya beteendemönster och genomföra en omvärldsbevakning med hjälp av djupa analyser och ett brett kunskapsunderlag. Tillväxt- och regionplanenämnden har ett regionalt utvecklingsansvar, vilket innefattar ett ansvar för näringslivsutveckling, innovation och företagande, strategisk kompetensförsörjning, arbetsmarknadsutveckling och trafikplanering kopplat till regional utveckling.

Med hänsyn till ovanstående föreslås Tillväxt- och regionplanenämnden besluta följande:

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen ges i uppdrag att initiera en framtidsanalys i spåren av Covid-19 som studerar och analyserar förändrade vanor och beteenden ur ett systemperspektiv, med de risker och

möjligheter detta innebär för länets näringsliv, kompetensförsörjning och trafikmönster med fokus endast på gods-, gång-, cykel- flyg- och biltrafik samt långväga tågtrafik som inte berör Trafiknämndens eller Trafikförvaltningens ansvarsområde.

SÄRSKILT UTTALANDE
20200615 Skrivelse

Tillväxt- och regionplanenämnden
14 A

Sverigedemokraterna
Region Stockholm

En framtidsanalys – i spåren av COVID-19

Sverigedemokraterna ser behovet av att analysera de ändringar av vanor, beteenden och arbetssätt som följt i coronans spår. Skrivelsen är dock otydlig med vem som ska göra vad och vad som ska göras. Vi väljer därför att avstå från att delta i beslutet.